

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha

2 | 2018

Informace o knihách a knihovnách z Moravy

KRAJSKÉ KNIHOVNY

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Studie, články

- Ústecká knihovna pod různými zřizovateli – *Aleš Brožek* 2
Budoucnost krajských knihoven – *Libuše Foberová* 8
Spolupráce knihoven ve Zlínském kraji – *Zdeňka Friedlová, Jan Kaňka, Jana Tomancová* 15

Inspirace, podněty, náměty

- Tolle et lege – *Irena Poláková* 21
Brněnské knihkupectví Dlouhá punčocha podporuje dětské čtenářství – *Marcela Zachovalová, Zuzana Streichsbierová* 22

Proměny českého knihovnictví

- Rozhovor s Ing. Jitkou Hladíkovou – *Jana Nejezchlebová* 24

Veřejné knihovny

- Právní poradna: Praktické problémy spojené s GDPR – *Tomáš Prachař, Soňa Dresslerová* 27
Venkovská knihovna na okraji – *Jana Okénková* 29
Kytička „knihovnici s posláním“ – *Vít Závodský* 34

Konference, akce

- Brněnská noc literatury 2018 – *David Osvald* 35
Knihovna a komiksy stoXjinak – *Kateřina Janošková* 41
Poetický festival Po stranách Moravy – *Hana Šimonová* 47

Informace pro knihovny

- Co teď s GDPR? – *Pavla Kovářová* 53
Sdružení knihoven ČR – *Martina Horejšová* 54
31. ročník časopisu Duha očima čtenářů – *Jan Lidmila, Jana Nejezchlebová* 53

Z činnosti MZK

- Ahoj Lipsko! – *Tomáš Kubíček* 58
Moravská zemská knihovna zřizuje Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven – *Martina Huječková* 60
Kurzy.knihovna.cz – *Kateřina Hošková* 62

Knihovnické osobnosti

- Mgr. Miroslava Sabelová, ředitelka Knihovny města Ostravy – *Marie Šedá* 64

Oči Brna

- Oči Brna v letních měsících – *Romana Macháčková* 66

Recenze

- Zvláštní vydání zvláštních vydání – *Barbora Buřičová z Babčic* 67

Z historie knihoven

- 1918 – průkopníci veřejného knihovnictví: Jaroslav Frey
Jaromír Kubíček 69

Zkušenosti ze zahraničních knihoven

- Alexandrijská knihovna sedm let od počátku arabského jara I. – *Denisa Šimíčková* 72

Rozhovor

- Dělám, co musím – Rozhovor s Vendulou Chalánkovou – *Radim Kopáč* 75

Fejeton

- Habent sua fata libelli, aneb kartotéka MZK očima nordisty – *Miluše Juříčková* 77

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

rádi bychom Vám zpříjemnili nejdlejší dny v roce druhým číslem časopisu Duha, jehož tématem jsou **krajské knihovny**. Vzhledem k tomu, že se s určitou nadsázkou jedná o nejmladší typ našich knihoven, můžete se v rubrice *Studie, články* podrobně seznámit s procesem jejich vzniku. Na příkladu Severočeské vědecké knihovny ho popsal její emeritní ředitel Aleš Brožek. Nad současným posláním krajských knihoven a možnými scénáři dalšího vývoje se zamýšlí Libuše Foberová. Možnosti spolupráce v rámci kraje pak představuje příspěvek kolegů z Krajské knihovny Františka Bartoše ve Zlíně. *Proměny českého knihovnictví* přináší rozhovor s ředitelkou jediné krajské knihovny, která nesídlí v krajském městě.

Na začátku roku 2018 vyzvala redakce časopisu Duha své čtenáře, aby formou ankety zhodnotili obsahové i grafické změny, jimiž Duha v posledním roce prošla. S výsledky ankety i jejich dopadem Vás seznámí článek v rubrice *Informace pro knihovny*. V čísle reagujeme také na aktuální oborové dění. Proto jsou hned dva texty věnované problematice GDPR (rubrika *Veřejné knihovny a Informace pro knihovny*), dále se dozvíte o vzniku Metodického centra pro výstavbu a rekonstrukci knihoven (Z činnosti MZK) a můžete načerpat inspiraci pro své čtenářské aktivity. *Recenze* připomíná srpnové osmičkové výročí a *Fejeton* vyzdvihuje význam svobody slova. V *rozhovoru* se Vám představí jedna z nejvýraznějších postav současné české komiksové scény Vendula Chalánková.

Věříme, že si z pestré nabídky článků vyberete, a přejeme Vám příjemně prožitý čas letních dovolených.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách z Moravy. Ročník 32 (2018), číslo 2.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943.

Foto na přední straně:
Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové.
Autor fotografie: Vladimír Mlynářčík.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák.
Vychází 4x ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online).

Redakce: Mgr. Jan Lidmila, vedoucí
redaktor, Mgr. Jana Nejezchlebová, výkonná
redaktorka, Mgr. Adéla Dilhofová, redaktorka,
Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka
a jazyková korektura.

Redakční rada: prof. PhDr. Tomáš Kubíček,
Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda
redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D.
(Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě),
PhDr. Helena Gajdušková (Masarykova veřejná
knihovna Vsetín), Mgr. Hana Šimonová
(Městská knihovna Hodonín)

Jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Ústecká knihovna pod různými zřizovateli

Aleš Brožek
brozek@svkul.cz

Autor článku se zamýšlí nad vývojem a změnami krajských knihoven od roku 1990. Ze zákona probíhaly změny v územním uspořádání, změnil se počet krajů a tradiční i nově ustavené krajské knihovny měnily nejen své názvy (z uniformních Státních vědeckých knihoven a krajských knihoven), ale především své zřizovatele. Krajské knihovny byly pověřeny novými úkoly včetně výkonu regionálních funkcí. Měnily se požadavky na složení služeb i na jejich kvalitu, na změny v přístupu k uživatelům a občanům. Podrobně se s touto situací seznamujeme prostřednictvím vývoje Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem. Autor také připomíná vznik profesního Sdružení knihoven České republiky (SDRUK), automatizaci knihovnických činností a společný projekt CASLIN.

Vývoj v porevolučním období

Když jsem v pondělí 2. července 1990 nastoupil po úspěšném konkursu na místo ředitele Státní vědecké knihovny Maxima Gorkého v Ústí nad Labem, bylo už jasné, že Severočeský krajský národní výbor, který knihovnu v té době zřizoval, na konci roku zanikne. Pár dní před mým nástupem ještě zřizovatel stihl dát ústeckým knihovníkům dárek. Převedl jim do majetku budovu bývalého Domu družby ve Vladimířské ulici (dnes ul. W. Churchilla), kde do té doby pracovali mj. funkcionáři Svazu československo-sovětského přátelství a dětem se tam promítaly sovětské pohádky. Zisk druhé budovy byl pro knihovnu mimořádně významný. Kvůli nedostatku místa v první budově (tou je vila v ul. Velká Hradební, v níž knihovna působí od konce roku 1948) nebyla ve volném výběru prakticky žádná odborná literatura a oddělení pro děti a mládež se muselo v roce 1963 pro nedostatek prostor vystěhovat a využívat pronajaté místnosti v odborovém domě kultury pracujících.

Novým zřizovatelem se od 1. ledna 1991 stalo Ministerstvo kultury (MK) a zcela chápalo potřeby ústecké knihovny. Ta z názvu podobně jako další knihovny odstranila slova připomínající předchozí režim. V našem případě to bylo jméno sovětského spisovatele Maxima Gorkého, v případě Liberce pak jméno

komunistického novináře a ministra kultury Václava Kopeckého. Druhá knihovní budova potřebovala finanční prostředky na opravu střechy a balkonů, do nichž zatékalo, na novou elektroinstalaci i na pracovníky a MK je v dalších letech poskytlo. Kromě toho jsme žádali nového zřizovatele o nemalé investiční prostředky na dokončení přístavby v ul. Velká Hradební, protože jsme opustili kraj s projektem a platným stavebním povolením. To, že jsme mohli přístavbu otevřít pro ústeckou veřejnost na podzim 1996, byla zásluha především MK. Celkové náklady na přístavbu včetně vnitřního vybavení dosáhly téměř 60 milionů Kč, ale jen 8,3 mil Kč poskytl okresní úřad a Magistrát města Ústí nad Labem.

Státní vědecké knihovny v 90. letech

Nebyli jsme přitom jedinou státní vědeckou knihovnou (SVK), které v té době ministerstvo poskytlo značné investiční prostředky. Kromě Národní knihovny zřizovalo ministerstvo i SVK v Brně (ta koncem roku 1993 změnila název na Moravská zemská knihovna), Českých Budějovicích, Hradci Králové, Kladně, Liberci, Olomouci, Ostravě a Plzni. Plzeňští knihovníci od r. 1987 rekonstruovali dominikánský klášter, v němž sídlili, a akci ukončili až v roce 1994 obnovením

fasád, výměnou oken a zhotovením nové měděné střechy. Českbudějovičtí knihovníci přešli pod ministerstvo s akcí Rekonstrukce a dostavba SVK Na Sadech, zkolaudovali ji v r. 1993 a v r. 1999 dokonce dokončili rekonstrukci památkového objektu „Eggertova vila“, v níž dodnes plní městskou funkci. V letech 1998 až 2001 se stavěla jak nová budova MZK na Kounicově 65a, tak i nová budova SVK v Liberci v Rumjancevově ulici.

V letech, kdy všech devět SVK bylo řízeno ministerstvem, se prohloubila spolupráce mezi nimi. Jejich ředitelé se od roku 1991 pravidelně scházeli na poradách vedených ve velmi přátelském a tvůrčím duchu. Na poradě v prosinci 1992 pak založili Sdružení knihoven České republiky (SDRUK), které v následujících letech zásadně přispělo k rozvoji českého knihovnictví. Málo je známo, že se zpočátku zaměřilo na dovoz zahraniční literatury, a to především

slovenské. Zvuk v knihovnickém světě získalo spíše od roku 1993 pořádáním celostátní konference Knihovny současnosti, na níž se první den předává Medaile Z. V. Tobolky a přednášejí zahraniční knihovničtí vizionáři.

Do činnosti SDRUK se aktivně zapojila také ústecká knihovna. Zajímala mne problematika akvizice a společně s ředitelkou SVK v Kladně PhDr. Jiřinou Kádnerovou jsme začali každoročně od roku 1991 pořádat celostátní akviziční semináře. Na poradě ředitelů SVK a MZK v Tišnově v dubnu 2005 jsme pak ustavili sekci pro akvizici. V roce 1994 jsme stejně jako ostatní SVK poskytli ministerstvu podklady k přípravě návrhu zásad tiskového zákona a připomínkovali paragrafovaný návrh zákona o neperiodických publikacích. Usilovali jsme o to, aby všechny SVK nadále měly nárok na povinný výtisk (PV) tištěných monografií z celé ČR.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem – studovna

Legislativní změny a jejich dopady

Vydáním zákona č. 37/1995 pozbylo sedm SVK 1. lednem 1996 nárok na PV od nakladatelů, kteří působili mimo region, v němž sídlila příslušná SVK. Proto ještě před nabytím účinnosti tohoto zákona jsme vedli společně s ředitelkou kladenské SVK řadu jednání se zástupci Svazu knihkupců a nakladatelů a s redakcí Nové knihy s cílem, aby nabídková povinnost nakladatelů nepřinášela akvizitérům v knihovnách nadbytečnou administrativu. Ztrátu PV kompenzovalo MK v roce 1996 každé ze sedmi SVK částkou 1 milionu Kč. Ale již během následujícího roku byly zavedeny tzv. Klausovy balíčky, jak se označovaly škrty ve státních výdajích v průměru o pět procent. Z jednoho milionu Kč na PV na jednu bylo jen 790 tisíc Kč. Kromě toho Klausovy balíčky znamenaly pro naši knihovnu nutnost ušetřit na provozních nákladech v 1. etapě 2 173 tis. Kč z rozpočtu schváleného na začátku roku a v 2. etapě dalších 397 tis. Kč. Museli jsme snížit částku na nákup knih o 450 tisíc Kč, a proto jsme zastavili nákup potřebné encyklopedické literatury ze zahraničí, snížili nákup multiplikátů publikací v češtině a zastavili nákup CD-ROM. Částku na nákup časopisů jsme museli redukovat o 120 tisíc Kč, a tak jsme odhlásili české časopisy docházející na pobočky a přestali odebírat 20 titulů zahraničních časopisů. Přitom tituly jako *Melody Maker*, *Junost* a *Schöner Wohnen* nakupovala SVK řadu let a čtenáři si je hodně půjčovali.

Aby vzrostly příjmy knihovny, zvýšili jsme po zavedení Klausových balíčků registrační poplatky od 1. července 1997 u výdělečně činných ze 40 Kč na 100 Kč, u dětí, studentů a důchodců z 20 Kč na 50 Kč a zrušili kategorii důchodců nad 70 let, kterým se do té doby poplatek promíjel. O svízelné situaci jsme informovali desítky nakladatelství, od kterých jsme kupovali multiplikáty na pobočky, a požádali je o přidání 1 výtisku zdarma k placeným exemplářům. Dnes se mi nechce věřit tomu, že nám v roce 1997 vyhovělo 77 nakladatelství a z nich nám některá darovala po výtisku i v následujících

letech, kdy už jsme neměli rozpočet tak napjatý. I když se ředitel Národní knihovny (NK) poradil ředitelů SVK k našemu zklamání zúčastňoval jen výjimečně, nemělo to negativní vliv na zapojování SVK do kooperačních akcí organizovaných NK. Tou nejvýznamnější byl v té době projekt *„Zpřístupnění české knižní produkce 20. století prostřednictvím internetu a CD-ROM“*. V jeho základní části *„Retrospektivní konverze Bibliografického katalogu - České knihy“* zpracovala ústecká SVK v letech 1997 až 2000 téměř 33 tisíc záznamů.

V r. 2000 bylo doplňování české a zahraniční periodické i neperiodické produkce vážně ohroženo nedomyšleným postupem poslanců, kteří schválili v únoru 2000 nový tiskový zákon. Ten přiznal SVK nárok pouze na povinný výtisk regionálních periodik, nikoliv však celostátních. Naštěstí lobbování knihovníků v parlamentu a senátu i podpora veřejnosti (v ústecké SVK byly vystaveny podobně jako v ostatních knihovnách petiční archy na podporu novelizace tiskového zákona a během necelých 14 dní je podepsalo 833 uživatelů naší knihovny) vedla k novele tiskového zákona a k obnově práva na povinný výtisk všech periodik vydávaných v ČR.

Státní vědecké knihovny na přelomu století

Na konci 20. století se už hovořilo mezi zasloužilými, že bude obnoveno krajské zřízení a že si ministerstvo kultury patrně ponechá jen NK, MZK a Macanovu knihovnu. Ředitelé knihoven jednali s náměstkyní Ministerstva vnitra, do jejíž gesce patřila příprava zákona o krajích, o možnosti jak setrvat pod ministerstvem, a dostali příslib. Výsledek však byl nakonec jiný a MK předalo slavnostním aktem, kterého se zúčastnil náměstek ministra kultury Z. Novák, ústeckou knihovnu Krajskému úřadu Ústeckého kraje 6. srpna 2001. Ten převzetí potvrdil 5. září 2001 vydáním zřizovací listiny knihovně. V ní sice změnil název organizace ze Státní vědecké knihovny na Severočeskou vědeckou

Knihovna

knihovnu, avšak její poslání poskytovat kvalitní a efektivní knihovnické, informační, referenční, bibliografické a konzultační služby veřejnosti celého Ústeckého kraje a plnit městskou funkci nezpochybnil. Tím se odlišil od postupu Středočeského kraje, který rozhodl po dohodě s městem Kladno o oddělení městské funkce Středočeské vědecké knihovny v r. 2002 a zřízení samostatné městské knihovny od 1. ledna 2003.

Knihovní zákon č. 257/2001 Sb., který přijal parlament v červnu 2001, stanovil centrální úlohu Severočeské vědecké knihovny v systému veřejných knihoven Ústeckého kraje. Ta od té doby plní a koordinuje plnění regionálních funkcí (RF) knihoven v Ústeckém kraji. V roce 2002 obdržela od MK ČR na tuto činnost částku 1,5 mil. Kč. V následujícím roce činila částka na RF v celém kraji téměř 10 mil. Kč a byla rozdělena mezi ústeckou knihovnu (1,3 mil. Kč) a sedm pověřených knihoven. Podobně tomu bylo i v roce 2004. V roce 2005 přešlo financování regionálních funkcí na jednotlivé kraje. Zastupitelé Ústeckého kraje sice odsouhlasili na RF přes 10 mil. Kč, ale v roce 2006 už jen 7,5 mil. Kč, což byla nejnižší částka na obyvatele v porovnání s ostatními kraji v republice! Díky lobbování u zastupitelů se v roce 2007 zvýšila částka na RF na 8 mil. Kč a v této výši je přidělována každoročně. Nejen o RF jsme si vyměňovali informace na poradách ředitelů krajských knihoven (KK) od r. 2001. Díky vzniku nových krajů byly přeměněny okresní knihovny v Havlíčkově Brodě, Karlových Varech, Pardubicích a Zlíně na krajské, staly se členy SDRUK a v jejich ředitelích i v řediteli Městské knihovny v Praze jsme našli přátele a nezištné partnery.

Financování krajských knihoven a stavební investice

Těsně před přechodem pod nového zřizovatele se ústecké SVK podařilo dokončit půdní vestavbu v budově v ulici W. Churchilla, což umožnilo začít využívat těchto prostor pro vzdělávání

knihovníků a provozovat v ní tzv. Britské centrum. Jeho chod financovala po tři roky Britská rada, ústecký magistrát a knihovna. Když na konci roku 2004 skončila platnost třístranné smlouvy a hrozilo, že Britské centrum zanikne, podařilo se nám začlenit je do struktury knihovny jako oddělení anglické literatury a jeho chod platit z jejího rozpočtu. Zřizovatel měl a má stále pochopení i pro provoz poboček, ačkoliv město Ústí nad Labem na jejich chod přispívá jen nepatrnou částkou. Po roce 2001 jsme však měli omezené investiční prostředky. Přitom jsme se dále potýkali s nedostatkem depozitářů. Zdálo se, že se tento problém podaří vyřešit stavbou tzv. Evropské knihovny na místě dílen středního učiliště spojů v ulici Na Schodech. V roce 2009 byla zpracována projektová dokumentace, v níž se počítalo nejen s depozitářem, ale i s opravou budovy učiliště ve výši 165 mil. Kč. Ústecký kraj požádal o dotaci na stavbu v rámci 5. výzvy Regionálního operačního programu NUTS II Severozápad v tomtéž roce, ale výbor Regionální rady projekt Evropské knihovny neschválil k podpoře. Vydané stavební povolení bylo několikrát prodlouženo a v r. 2017 byl projekt upraven tak, aby se stavba depozitáře ve výši 123 mil. Kč mohla financovat v rámci 25. výzvy Integrovaného regionálního operačního programu „Knihovny“.

Zdá se, že investiční potřeby nebyly po roce 2001 ani v ostatních KK dostatečně saturovány zřizovateli. V letech 2004 a 2005 proběhla rekonstrukce budovy KK v Pardubicích a dostavba dvorního traktu ve výši téměř 75 mil. Kč. Pardubický kraj poskytl pouze 4,2 mil. Kč a zbývajíc část MK. V roce 2008 byla dokončena novostavba SVK v Hradci Králové, protože bývalá synagoga, v níž sídlila knihovna, byla v r. 1994 převedena do majetku Židovské obce v Praze. Náklady dosáhly téměř 400 mil. Kč, ale Hradecký kraj financoval jen vnitřní vybavení. Největší objem stavebních investic pro knihovny, zdá se, poskytl Olomoucký kraj na stavbu nové budovy ředitelství Vědecké knihovny v Olomouci v prostoru za

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem

červeným kostelem v r. 2005 a především Zlínský kraj v letech 2011 až 2013 na rekonstrukci budov 14|15 Bažova institutu (Krajské kulturní a vzdělávací centrum), v nichž nyní působí zlínská KK. Novou budovu by si však zasloužila i KK Vysočiny v Havlíčkově Brodě a především Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě. Pokud se jedná o příspěvek zřizovatele na provoz, pouze sedm knihoven jej mělo nejvyšší v roce 2016 (údaje za rok 2017 mi ještě nejsou známy). KK v Karlových Varech a Pardubicích dosáhly vrcholu už v roce 2007 a v dalších letech příspěvek mírně klesal nebo stoupal. U KK v Kladně, Liberci, Ostravě, Plzni a Zlíně byl vrchol v některém z let v období 2008 až 2010. Pro tyto knihovny byla situace nejsvízelnější, protože rostly ceny knihovnických dokumentů i energií, zaměstnanci měli nárok na zvýšení platů v souladu s novými platovými tabulkami. Nelze se divit, že v těchto knihovnách (ale i v některých KK, kde zřizovatel příspěvek na provoz částečně zvýšil) poklesl přepočtený stav pracovníků.

Ústecká knihovna naštestí patří do skupiny KK, kterým zřizovatel pravidelně příspěvek

navyšuje. V roce 2011 však hospodářská situace Ústeckého kraje nebyla příznivá, takže nám byl v průběhu roku snížen příspěvek oproti roku 2010 o více jak půl milionu Kč. Abychom nemuseli razantně omezit nákupy knihovního fondu nebo zrušit některé služby pro čtenáře, přijali jsme několik opatření k růstu vlastních příjmů. Bylo to zvýšení jednak sankčních poplatků (tzv. zpozdné), jednak registračního poplatku u studentů a důchodců z 50 Kč na 100 Kč a u dospělých ze 100 Kč na 200 Kč. Uvědomujeme si však, že úprava čtenářských poplatků je kontraproduktivní a že bychom měli usilovat o co největší počet uživatelů. K tomu napomáhá v naší knihovně nejen poskytování nových služeb (v poslední době jsme začali např. nabízet bezplatnou výpůjčku e-knih od firmy e-Reading.cz a od e-shopu Flexibooks či převádět zájemcům VHS videokazety na DVD), ale i zavedení rodinné registrace od října loňského roku. Dvě až čtyři osoby, přičemž maximálně dvě osoby mohou být starší 15 let, zaplatí pouze 200 Kč a to už by mělo být pro mnohé rodiny žijící v Ústeckém kraji lákavé.

Budoucnost krajských knihoven

Libuše Foberová
foberova@svkos.cz

Príspevek se zabývá činností krajských knihoven a přináší tři možné scénáře jejich budoucího vývoje. Současně představuje základní informace o projektu výstavby nové budovy Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, tzv. Černé kostce.

Poslání krajských knihoven

V České republice je čtrnáct krajských knihoven. Část z nich jsou bývalé státní vědecké knihovny, jiné vznikly až v souvislosti s nově zavedenými kraji v roce 2001 a jedná se o bývalé okresní knihovny. Většina krajských knihoven je zřizována a financována krajem. Výjimku tvoří Moravská zemská knihovna v Brně, kterou zřizuje a financuje Ministerstvo kultury České republiky. Krajské knihovny jsou veřejné knihovny zpravidla univerzálního charakteru, případně doplněné specializovanými fondy. Mohou plnit také funkci základní (městské) knihovny v místě svého sídla. Systém knihoven České republiky určuje knihovní zákon z roku 2001.

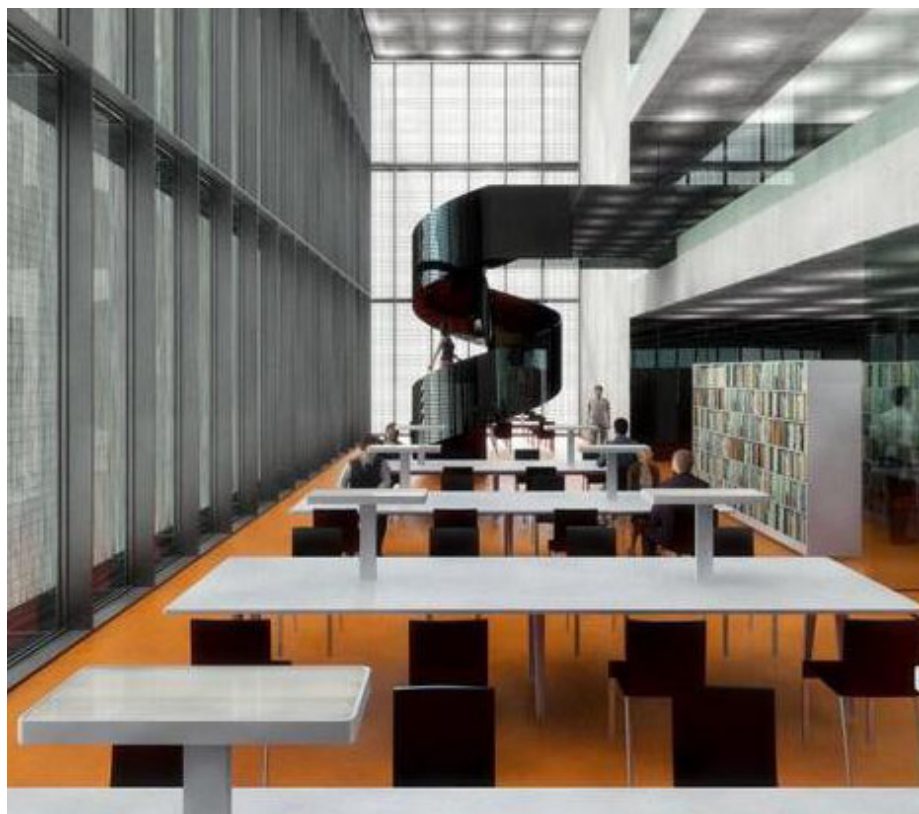
Krajská knihovna je součástí systému knihoven, vykonává koordinační, odborné, informační, vzdělávací, analytické, výzkumné, metodické a poradenské činnosti, v jejichž rámci též spolupracuje s Národní knihovnou České republiky na tvorbě České národní bibliografie a na tvorbě souborného katalogu, zpracovává a zpřístupňuje regionální informační databáze a zabezpečuje koordinaci krajského bibliografického systému, je krajským centrem meziknihovních služeb, spolupracuje s knihovnami v kraji. Krajská knihovna plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven v kraji.

Původní vědecké knihovny vznikaly v návaznosti na rozšiřování vysokých škol, dříve nebyla uzákoněna povinnost zakládat univerzitní knihovny a tak tyto vědecké knihovny sloužily v univerzitních městech jako studijní

a vědecké základny. Časem měnily své poslání, dnes mají univerzity a vysoké školy ze zákona univerzitní knihovny, které převzaly část původního poslání vědeckých knihoven. Krajské knihovny spolupracují s univerzitními a vysokoškolskými knihovnami v kraji, nabízejí v rámci různého rozsahu povinného výtisku fond, kterým často nedisponuje žádná univerzitní ani jiná knihovna. Většinou zajišťují i výhodnější provozní dobu a specializované služby, které léta precizují a kterým se věnují odborní knihovníci (bibliografie, rešeršní služby, digitalizace aj.). Krajské knihovny se dnes v daleko větší míře věnují vzdělávacím a kulturním činnostem. Spolupracují s městskou knihovnou v místě (případně plní funkci základní/městské knihovny v místě) a své aktivity zaměřují více k populárně naučným tématům. Dalo by se říci, že hledají nový smysl své existence. Důležitá je bezesporu metodická funkce krajské knihovny. Jen velmi málo krajských a specializovaných knihoven dosáhlo statusu výzkumné organizace (výzkumnými organizacemi jsou: Národní knihovna ČR, Městská knihovna v Praze, Národní technická knihovna, Moravská zemská knihovna v Brně a Knihovna Akademie věd ČR).

Tři scénáře budoucího vývoje krajských knihoven

Tři možné scénáře budoucího vývoje knihoven jsem převzala od profesora Milana Konvity¹, dále je rozvádím a doplňuji. Domnívám se, že nejlépe vystihují úskalí budoucího vývoje knihoven a že je potřeba si je uvědomovat a počítat s nimi ve strategických dokumentech knihoven.

Černá kostka - vizualizace interiéru

1) Knihovny se stanou jakýmsi elitním anglickým klubem

Čtenáři se rozdělí na dvě skupiny, na čtenáře, kteří čtou s porozuměním, což bude v budoucnu jakási čtenářská šlechta, a na ostatní, kteří budou tzv. každodenně digitální a vystačí si s internetem. Ta druhá skupina bude daleko početnější. Do knihoven by tak chodila jen čtenářská elita a podle toho by knihovny designovaly své služby.

Je otázkou, do jaké míry se knihovny dokážou otevřít. Musí se rozhodnout, zda poskytovat služby jen registrovaným uživatelům nebo umožnit všem volný přístup a registraci vyžadovat pouze u absenčních výpůjček. Další variantou je registrovat uživatele bezplatně. Záleží na možnostech konkrétní knihovny, na

prostorách, které má k dispozici, do jaké míry budou krajské knihovny elitním anglickým klubem či otevřeným prostorem pro všechny. Budoucnost se seriózně předpovědět nedá, nedokážeme si představit, jaké skutečnosti ovlivní vývoj knihoven. Věřím, že klíčovou roli v jejich budoucnosti budou hrát knihovníci. Hovoří se o generační výměně v knihovnách. Nejdůležitějším bodem je změna uvažování knihovníků. V dnešním světě se mění role knihoven, mění se způsob, jakým přijímáme, zpracováváme a uchováváme informace, každou chvíli přicházejí nové trendy nebo technologie. Na to vše musí knihovny a knihovníci reagovat. Mění se i role knihovníků, stávají se spíše osobními asistenty uživatelů. Poznání trendů umožňuje knihovnám se změnit.

V knihovnách jsou nositelkami trendu významné komerční instituce: OCLC (Online Computer Library Center) a RLG (Research Libraries Group) – neziskové počítačové výzkumné organizace pro knihovny. Společnost ředitelů národních knihoven CENL (Conference of European National Librarians), národní knihovny a akademické knihovny, které určují směr. Mezinárodní federace knihovnických asociací a institucí IFLA (International Federation of Library Associations) je organizace zastupující zájmy uživatelů knihovnických a informačních služeb. IFLA představuje globální pohled na knihovnictví a knihovnickou profesi. Sdružení evropských vědeckých knihoven LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) a další.²

Krajské a univerzitní knihovny jsou rovněž nositelkami trendu. Krajské knihovny se podílejí na vzdělávání knihovníků a mohou tak ovlivnit jeho směr. Velmi záleží na společnosti, jak vnímá potřebu knihoven, čtenářství a vzdělávání. Je potřeba nabízet knihovny jako vzdělávací instituce a seriózní partnery všech typů škol. Knihovny by měly učit veřejnost práci s informacemi, zejména jak je v praxi

ověřovat. Krajské knihovny by se mohly stát výzkumnými centry a na výzkumech spolupracovat s univerzitami.

Knihovny by měly vytvořit silnou společnou značku – například dále rozvíjet kvalitní portál – Centrální portál knihoven – Knihovny.cz. Držet si roli arbitra, který hodnotí kvalitu informací v internetu. Knihovny by měly být tvůrci digitálních obsahu, vydavatelem e-booků. Měly by odstraňovat sociální nerovnosti, bojovat za vědomosti a znalosti, vytvářet nový prostor pro celoživotní učení (otevřené vzdělávání).

2) Knihovny se stanou veřejným prostorem přátelským k člověku

Knihovna se bude zajímat o kontexty čtení, nejen o samotné čtení či čtenářskou gramotnost. Bude to více než pouhé čtení s porozuměním, ale jistá forma kritického myšlení (RWCT: Reading and Writing for Critical Thinking – vzdělávací program čtením a psaním ke kritickému myšlení) a na něho navazující diskuse, dialogy.

Tento scénář se mi jeví jako nejvíce pravděpodobný. Knihovny se proměňují v komunitní centra, věnují se lidem s handicapem, sociálně

Černá kostka – vizualizace budovy

znevýhodněným, seniorům. V tomto směru designují své služby. I přes vyspělé komunikační technologie mají lidé pořád potřebu se scházet a hovořit spolu z očí do očí. Krajské knihovny by se mohly stát lidovou univerzitou komunity. Studenti od krajských a univerzitních knihoven očekávají studijní místa, týmové a tiché studovny, relaxační zóny – lampičku, zásuvku a WiFi připojení k internetu. Potřebují sociální kontakt ve skupině, obcerstvovat se, trávit v knihovně volný čas, případně využít vhodný vzdělávací program.

Architektura knihoven a vybavení knihoven hraje zásadní roli v designování služeb. V Moravské zemské knihovně v Brně vzniká metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven. Dnešní uživatel očekává v knihovně prostor, komfort, literární kavárnu a jiné možnosti, jak zde trávit smysluplně čas. Mnohdy rekonstrukce nestačí a je potřeba usilovat o výstavbu nové knihovny, která by lépe odpovídala současným trendům a požadavkům.

Řada krajských knihoven má velmi atraktivní prostory – nové budovy, které odpovídají současným trendům. Jsme rádi, že i Moravskoslezský kraj rozhodl, že se postaví nová knihovna – tzv. Černá kostka. Na tomto příkladu je nejlépe vidět, jak knihovna bez odpovídajících prostor a zázemí stagnuje. V budově Nové radnice sídlí Moravskoslezská vědecká knihovna od svého vzniku v roce 1951 dosud v provizoriu, což ovlivňuje komfort uživatelů i knihovníků.

Černá kostka má rozměr 36 × 36 m, dvě podzemní podlaží o rozloze téměř 10 tisíc m², jedno bude sloužit jako parkoviště a jedno jako sklad knih s kompaktními regály. Dnešní knihovna se nachází (včetně 4 skladů) na rozloze 6 tisíc m² a nově by získala téměř 16 tisíc m². Budova bude mít 8 nadzemních podlaží. Počítá se s noční studovnou, s literární kavárnou, s volným výběrem knih a časopisů, s badatelnou regionálního a historického fondu a například s experimentálním kinem. Jedno patro bude mediátéka a výuka cizích jazyků, budou zde všechny druhy médií i speciální fond, jako jsou např. normy a patenty.

V budově bude 370 studijních a relaxačních míst, týmové a tiché studovny, multimediální učebny a konferenční sál. Budeme organizovat mezinárodní knihovnické konference a připravovat výukové programy pro všechny generace. Černá kostka bude odborným zázemím pro 400 knihoven v Moravskoslezském kraji, pro které zajišťuje regionální služby. Vědeckou knihovnu ročně navštíví téměř 800 000 návštěvníků (fyzických i virtuálních). Pevně věříme, že nové prostory získají nové uživatele a že se novostavba stane veřejným prostorem přátelským k člověku. V Ostravě jsou tři vysoké školy, 46 středních škol, z toho 18 gymnázií, desetinu obyvatel Ostravy z celkového počtu 290 tisíc tvoří studenti, kteří očekávají kreativní, vzdělávací a komunitní zázemí.

3) Knihovny se stanou domy duchů

Jedná se o „černý“ scénář. Internet lidi převálcuje a nebudou mít potřebu do knihovny chodit. Nebudou knihovny znát. Zanikly klasické telefonní budky, ruší se hudební knihovny, protože si lidé stahují hudbu z internetu. Knihovny proto musí zaujmout a nemají to snadné. Knihovny existují od 7. století před naším letopočtem a budou existovat tak dlouho, dokud je lidé budou potřebovat.

Digitalizace je pro knihovny cesta, jak dostat obsah k lidem. Národní knihovna ČR a Moravská zemská knihovna v Brně digitalizují moderní produkci (od roku 1800 – až do současnosti), jedná se o projekt, který poběží do roku 2047 a zdigitalizováno má být 310 milionů stran. Zatím je to 50 milionů stran. Vedení Národní knihovny ČR připravuje speciální licenční smlouvu (v desítkách mil. Kč, hradila by se ze státního rozpočtu). Podle ní by uživatelé měli přístup k celé digitalizované produkci z každé knihovny u nás. Pokud skutečně dojde k uzavření smlouvy, bude to významné zlepšení služeb knihoven. Nikdy nebude vše zdigitalizováno, knihovny se tak stanou i archivy. Je možné, že budou lidé využívat digitální služby,

vzdálené přístupy do databází, budou číst e-booky a nebudou za poznatky do knihoven fyzicky chodit. První kompletně digitální veřejná knihovna vznikla na území Texasu v USA. Knihovna v podobě řad stolů a blikajících monitorů, počítačů a notebooků. Místo klasických knih jsou na regálech jen desetitisíce knih v elektronické podobě.

Závěrem

Knihovny ztrácejí své výsadní postavení. Rozvoj internetu, přístup k informacím, globalizace vzdělávání, digitalizace, sociální sítě a komerční služby způsobují změny, se kterými se knihovny a knihovníci musejí vyrovnat. Vít Richter³ hovoří o třech trendech/cestách ve vývoji veřejných knihoven: pokračovat a přizpůsobovat tradiční knihovnu s knihami, rozvíjet digitální služby, rozvíjet nové služby pro lidi, kteří jsou každodenně digitální. Správné jsou všechny tři cesty. Knihovny by měly rozvíjet (staro)nové služby pro digitální domorodce (čtenářská a digitální gramotnost, neformální vzdělávání) a vytvářet knihovnu jako prostor pro setkávání – komunitní, vzdělávací a kreativní prostor.

K tomu, aby se knihovny mohly změnit, potřebují tři základní podmínky: vzdělané lidi v knihovnách, prostor a vybavení a podporu zřizovatele – financování.

Literatura:

- 1 FOBEROVÁ, Libuše. Akademické pohledy na téma budoucnost knihoven. *Duha* [online]. 2018, roč. 32, č. 1 [cit. 2018-05-20]. Dostupný z WWW: <<https://duha.mzk.cz/clanky/akademicke-pohledy-na-tema-budoucnost-knihoven>>. ISSN 1804-4255.
- 2 FOBEROVÁ, Libuše. Mapa možných budoucností veřejných knihoven. *ITLib* [online]. 2013, roč. 2013, č. 1 [cit. 2018-05-22]. Dostupný z WWW: http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2013/1/mapa-moznych-budoucnosti-verejnych-knihoven.html?page_id=2389. ISSN 1336-0779 (online vydání).
- 3 RICHTER, Vít. Knihovna – věc veřejná, prezentace zazněla na akci v rámci série veřejných panelových diskusí v krajských městech, Ostrava 11. 4. 2018 (adresa: <https://www.svkos.cz/služby-pro-knihovny/dokumenty-ke-stazeni>)
- 4 IFLA TREND REPORT (adresa: <https://trends.ifla.org>)
- 5 Trendům se věnuje časopis Library Trends (The Johns Hopkins University Press; adresa: http://www.press.jhu.edu/journals/%20library_trends/).

Kraje České republiky

Spolupráce knihoven ve Zlínském kraji

Zdeňka Friedlová, Jan Kaňka, Jana Tomancová

friedlova@kfbz.cz, kanka@kfbz.cz, tomancova@kfbz.cz

Příspěvek je věnován spolupráci knihoven ve zlínském kraji. Seznamuje s konkrétními aktivitami a činnostmi obecních i městských knihoven v rámci výkonu regionálních funkcí. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně ukazuje, jaké jsou možnosti spolupráce všech typů knihoven v kraji. Zajišťuje tak občanům široké spektrum knihovnických a informačních služeb. Pro knihovníky připravuje krajská knihovna nejrozličnější formy vzdělávání, výměny zkušeností, k vzájemnému informování využívá webové stránky, emailové konference. Pravidelně zpracovává statistické přehledy a seznamuje s činnostmi a potřebami knihoven starosty a zřizovatele.

Knihovny Zlínského kraje

Ve Zlínském kraji působí přes 400 veřejných knihoven, z toho velká většina jsou knihovny obecní a městské. Koncepte zajištění služeb v rámci regionálních funkcí ve Zlínském kraji se od počátku zaměřuje na intenzivní spolupráci mezi knihovnami. Spolupráce je chápána jako jeden ze základních principů, o který se opírá činnost knihoven, a současně jako nástroj, jak dosáhnout cíle – kvalitního a efektivního poskytování knihovnických, informačních a kulturních služeb všem obyvatelům a návštěvníkům kraje.

Veřejné knihovny ve Zlínském kraji tradičně spolupracují v rámci výkonu regionálních funkcí, při realizaci konkrétních projektů a zajištění služeb uživateli. Setkávání knihovníků v rámci odborných a vzdělávacích akcí a práce na společných projektech přispívá i k vytváření kontaktů a spolupráci na neformální přátelské úrovni. Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně (KKFBZ) usiluje o spolupráci se všemi typy knihoven – nejen s obecními a městskými, ale i s odbornými knihovnami paměťových a dalších institucí,

s Knihovnou Univerzity Tomáše Bati a se školními knihovnami. Vzdělávací aktivity KKFBZ jsou přístupné pracovníkům všech typů knihoven. Pro informování knihovníků a zástupců samo-

správy KKFBZ využívá kromě svých webových stránek, na kterých je pravidelně aktualizována rubrika Knihovnam, mailové konference, facebookový profil a pravidelně vydávanou ročenku Knihovny Zlínského kraje.

Regionální funkce vykonávají tři bývalé okresní knihovny: **Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova** v Uherském Hradišti, **Knihovna Kroměřížska a Masarykova veřejná knihovna Vsetín**. Pro region Zlín zajišťuje výkon regionálních

funkcí krajská knihovna. Na zajištění regionálních služeb se ve všech čtyřech okresech podílí další vybrané profesionální knihovny (tzv. střediskové), které na základě smlouvy uzavřené s jejich zřizovateli a objednávky služeb vykonávají regionální funkce pro obecní neprofesionální knihovny. Důvodem zapojení těchto knihoven byl jejich užší kontakt na knihovny regionu, znalost prostředí a operativnější dostupnost služeb.

Knihovnice oceněné Zlínským krajem v roce 2017

Spolupráce s provozovateli knihoven

Metodičky krajské, pověřených a knihovnice střediskových knihoven se snaží oslovovat kromě knihovníků především zřizovatele knihoven a to několika cestami. Primární jsou **metodické návštěvy v knihovnách**, které bývají velmi často spojeny s krátkým setkáním se starosty. Zvláště nové starosty se snaží metodičky i ředitelé pověřených knihoven osobně navštívit, vysvětlit jim systém fungování regionálních funkcí, přiblížit knihovnické standardy, seznámit s moderními službami knihoven a možnostmi pomoci, kterou mohou po pověřených knihovnách požadovat. Ve Zlínském kraji se v loňském roce uskutečnily dvě metodické návštěvy na jednu knihovnu ročně. Více než polovina těchto metodických návštěv proběhla za účastní zástupců obcí.

Všem starostům v kraji je každoročně předávána **statistická ročenka** Knihovny Zlínského kraje, kde mohou zřizovatelé nalézt kromě číselných údajů, trendů a přehledů o činnosti knihoven a o výkonu regionálních funkcí, také

např. přehled vybraných akcí pořádaných profesionálními i neprofesionálními knihovnami kraje. Knihovny se zda mohou inspirovat pro svou činnost i porovnat mezi sebou.

Pověřené knihovny organizují pro všechny knihovny okresu obvykle dva semináře ročně. V okresech Uherské Hradiště, Vsetín a Zlín je dobrá zkušenost se **semináři pro starosty a knihovníky**. V okresu Uherské Hradiště tyto semináře pořádají v různých obcích, v loňském roce proběhl například v Dolním Němčí, což je obec, která má velmi pěkně zrekonstruovanou profesionální knihovnu. Krajská knihovna ve Zlíně pořádá společný seminář pro starosty a knihovníky vždy na jaře – letos se uskutečnil už 13. ročník. Program seminářů musí být přizpůsoben účasti starostů a knihovníků, např. v letošním roce do programu semináře pro starosty a knihovníky okresu bylo zařazeno téma ochrany osobních údajů a vystoupení zástupce Státního okresního archivu Zlín k tématu dopadu GDPR na spisovou službu. Ve Vsetíně je už tradicí oceňovat knihovny a knihovníky okresu v rámci tohoto

Místní knihovna Tučapy

Obecní knihovna Lípa

Obecní knihovna Oldřichovice

Seminář knihoven paměťových institucí v Kroměříži v roce 2016

semináře. V okrese Kroměříž pořádají semináře pro knihovníky Kroměříží a v Holešově a kontakt se starosty řeší individuálními konzultacemi v obcích nebo přímo v Knihovně Kroměřížska.

Zřizovatelé obcí jsou s tím, jak má fungovat dobrá obecní knihovna, seznamováni i na každoročních **seminářích k soutěži Vesnice roku**. Letos proběhl motivační seminář pro starosty v obci Slavkov na Uherskohradištsku. Členkou hodnotící komise Vesnice roku ve Zlínském kraji je krajská metodička.

Vzdělávání a setkávání knihovníků

Komunikace s knihovníky je operativní a v průběhu roku je organizováno několik odborných akcí a setkání. Kromě pravidelných porad, krajského i dalších okresních seminářů a porad pro malé knihovny se snaží i menší střediskové knihovny pořádat **setkání knihovníků střediska**. Všechny pověřené knihovny organizují kurzy a školení. Krajská knihovna využívá dotační program MK ČR VISK 2 a další granty např. SKIP – regionu Velká Morava.

Novým knihovníkům v malých knihovnách je nabízeno zaškolení v pověřené knihovně, pravidelný čtyřdenní **kurz knihovnického minima**, který krajská knihovna každoročně pořádá, možnost náslechu besed pro nejmenší děti v dětských odděleních pověřených knihoven i všechny další standardní cesty pro získání knihovnického vzdělání. Pro kurz knihovnického minima je vydávána základní příručka, která bude v letošním roce aktualizována v souvislosti s novou legislativou k ochraně osobních údajů.

V kraji se uskutečňují pravidelně **semináře pro knihovny paměťových institucí** jedenkrát ročně (viz Duha č. 2/2013), **pro školní knihovny** (jedenkrát za 2–3 roky) a **semináře Klubu dětských knihoven Zlínského kraje** (dvakrát ročně). Semináře knihoven paměťových institucí se konají v různých místech, hostiteli jsou muzea, archivy, knihovny a další instituce a díky tomu mají knihovníci možnost

se přímo seznámit s jednotlivými pracovišti. Atraktivní byl seminář v roce 2016 v Národním centru zahradní kultury v Květné zahradě v Kroměříži, jehož spolupořadatelem byl Národní památkový ústav. V organizaci seminářů Klubu dětských knihoven Zlínského kraje se krajská a pověřené knihovny pravidelně střídají. V květnu letošního roku proběhl seminář v MVK Vsetín. Knihovníci dětských oddělení se zamýšleli nad otázkou „Jak, proč a co (ne)čtou děti“.

Krajská knihovna za pomoci pověřených knihoven sleduje účast na vzdělávacích akcích pro vyhodnocení plnění standardu vzdělávání. Ačkoliv je nabídka akcí dostatečná, standard (48 hodin pro profesionální knihovnu a 8 hodin pro neprofesionální knihovnu ročně) splnilo v loňském roce jen 19 % veřejných knihoven kraje.

Od roku 2013 jsou knihovny každoročně **oceňovány Zlínským krajem**. Za každý okres je vybrána jedna knihovna a jedna osobnost. Knihovny jsou hodnoceny nejen podle počtu svých uživatelů, výpůjček, kulturních a vzdělávacích akcí, ale pro ocenění je důležitý i vzhled a vybavení knihoven, péče o knižky a knihovní dokumenty, mimořádné aktivity knihovny pro školy a veřejnost a spolupráce se samosprávou. Vybrané knihovny mohou získat 10 000 Kč na nákup knihovního fondu. Oceněné osobnosti obdrží kromě květin a diplomu také poukázku na nákup knih.

Spolupráce knihoven na projektech a při zajištění služeb uživatelům

Svébytnou oblastí je spolupráce mezi specializovanými knihovnami v rámci kraje, která probíhá v různých rovinách. Jednou z prvních takových aktivit byla digitalizace zlínských regionálních novin, ke které s krajskou knihovnou v programu Kramerius VISK7 MK ČR spojily od roku 2004 síly knihovna Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, knihovna Krajské galerie výtvarného umění ve Zlíně a zejména Státní okresní archiv

Setkání knihovnic knihovnického střediska Jižní Svahy v roce 2017

Zlín. Usilovnou analýzou a detailní kontrolou svazků se podařilo jednotlivé tituly zkompletovat v maximální možné míře. **Spolupráce při digitalizaci** se poté v letech 2010–13 rozšířila díky projektu s podporou IOP EU, který pro jím zřizované paměťové instituce administroval Zlínský kraj. Kromě krajské knihovny se projektu zúčastnila muzea v Kroměříži, Uherském Hradišti, Vsetíně a Zlíně, spolu se zlískou krajskou galerií a hvězdárnou ve Valašském Meziříčí. Kromě muzeálí šlo především o knihovní dokumenty, což opět generovalo spolupráci napříč knihovnami těchto institucí. Výsledky tohoto projektu jsou mj. prezentovány prostřednictvím eBadatelny Zlínského kraje (ebadatelna.zlkraj.cz).

Další sférou spolupráce knihoven představuje rovina regionálně-bibliografická. Od roku 2008 např. krajská knihovna průběžně spolupracuje s Knihovnou Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně na **tvorbě a doplňování bibliografie Tomáše Bati** (tomasbata.org/bibliografie). Zlínská univerzitní knihovna také provozuje municipální souborný katalog, který sdružuje

fondy její, krajské knihovny, knihoven zlínského muzea a galerie, a také knihovní fondy zlínského okresního archivu a Krajské nemocnice Tomáše Bati (knihovnyzlin.cz). Další příkladem spolupráce na online projektu je **web Františka Bartoše**. Na jeho tvorbě a přípravě obsahu se s krajskou knihovnou podílí knihovna Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně (frantisekbartos.cz).

Spolupráce doplněná zdravou konkurencí je náročná disciplína. Vyžaduje dobrou vůli všech zapojených, vzájemný respekt, vnímání situace spolupracujících stran, vědomí společného cíle a užitečnosti pro všechny. Nedá se vynutit ani prosadit silou, naopak vyžaduje neustálou komunikaci, zpětnou vazbu a vzájemnou důvěru. Někdy je obtížné spolupracovat i v rámci malého kolektivu a v tak velkém celku, jako je společenství knihoven ve Zlínském kraji, jsou jednotlivé subjekty na spolupráci různě zainteresovány a k ní motivovány. Nezbyvá než o ni stále usilovat, mít radost z toho, co se společně podaří, a zapracovat tam, kde jsou ještě rezervy.

Tolle et lege

Irena Poláková

irena.polakova@lauder.cz

V článku autorka předkládá další zajímavý a pro čtenáře přitažlivý způsob práce s knihou. Záleží na knihovníkovi a jeho výběru knih, pro kterou věkovou kategorii svých čtenářů knižní loterii připraví.

Vezmi a čti. Slavná věta z Vyznání svatého Augustina nás inspirovala ke knižní loterii. Vezmi a čti, a když budeš mít štěstí, vyhraješ? Co vyhraješ? Text, který tě zasáhne, osloví, ukáže Ti cestu, nadchne po přečtení celé knížky.

Vyšli jsme z amerického popularizátora literární teorie Thomase C. Fostera, který opakovane uvádí, že první stránka je mnohdy ta část knihy, která rozhodne, zda nás kniha osloví, či ji odložíme. Dokonce podobně může fungovat i první věta.

Knižní loterií jsme chtěli potěšit čtenáře a zároveň ukázat na nové knihy, které jsou v současné době na trhu. Poprvé jsme ji vyzkoušeli s dospělými na burze nápadů čtenářských klubů. Zvolili jsme takové tituly, o nichž jsme se domnívali, že je účastníci neznají. Použili jsme první stránku z Boží hory¹, z knihy Neopouštěj mě² či z nové detektivky Mišaniho Drora.³ Úryvek jsme zabalili do hezké obálky, nadepsali slovy „knižní loterie“ a nechali účastníky náhodně vybrat. Po rozbalení obálky si přečetli svůj text a vedle něj (protože los byl vlastně takový malý čtenářský zápisník) napsali, proč by si knihu přečetli, či nikoliv. Celkem jsme použili 10 knižních titulů, podle nichž jsme se pak rozdělili do skupinek a o svých názorech na neznámou knihu hovořili. V jedné

skupince se sešli milovníci pomalých dějů, i vyznavači rychlé akce, ti, již si užívají popisů krajiny s těmi, kdo je v knize přeskakují. Nezřídka se v diskuzi stalo, že se z účastníků stali budoucí čtenáři (alespoň zamýšlení čtenáři). A na závěr, pokud vyhráli právě ten svůj úryvek, mohli si prohlédnout skutečné knihy, zjistit jejich názvy, stručně se seznámit s dějem.

Čtenářská loterie nebyla úplně snadná na přípravu, vyžadovala orientaci v současné literatuře (v našem případě pro dospělé), ale velmi pravděpodobně posílila touhu číst. A je dost možné, že podobně to bude fungovat i u dětí. Nový díl *Temného pána*⁴ či *Dívku, která upíjela měsíc*⁵ možná ještě neznají.

Literatura:

- 1 DE LUCA, Erri. Boží hora. Překlad Kateřina Vinšová. Vydání první. Příbram: Pistorius & Olšanská, 2015. 142 stran. ISBN 978-80-87855-27-0.
- 2 ISHIGURO, Kazuo. Neopouštěj mě. Praha: Argo, 2018. 304 s. ISBN 978-80-257-2407-1.
- 3 DROR, Mišani. Možné násilí. Praha: Argo, 2018. 244 s. ISBN 978-80-257-2293-0.
- 4 THOMSON, Jamie. Temný pán. Zlovestný ředitel. Praha: Argo, 2018. 208 s. ISBN 9788025724255.
- 5 BARNHILL, Kelly. Dívka, která upíjela měsíc. Praha: Argo, 2018. 336 s. ISBN 978-80-257-2399-9.

Bude vás zajímat, že...

... na stránkách Moravské zemské knihovny jsme pro vás vytvořili **přehled z výběru českých i zahraničních literárních cen** rozdělených na celosvětové, angloamerické, evropské, české a dětské. U každé ceny najdete výčet oceněných titulů za posledních 3–5 let včetně odkazů na tituly přeložené do češtiny v Databázi knih (www.databazeknih.cz). Seznam literárních cen najdete na adrese: <https://www.mzk.cz/pro-knihovny/region/metodicka-cinnost/literarni-oceneni>.

Brněnské knihkupectví Dlouhá punčocha podporuje dětské čtenářství

Marcela Zachovalová, Zuzana Streichsbierová
knihkupectvi@dlohapuncocha.cz

Na začátku března letošního roku otevřela v Brně obchod Dlouhá punčocha – knihkupectví, které se specializuje na kvalitní dětskou literaturu. Najdete v něm knihy, které zaujmou příběhem, výtvarným pojetím, kvalitou jazyka i zpracováním, a to nejen v českém, ale i anglickém, německém či slovenském jazyce.

Knihkupectví založily dvě mámy – Marcela Zachovalová a Zuzana Streichsbierová, které rády čtou a díky mateřství znovuobjevily kouzlo dětských knih. Pro své děti knihy pečlivě vybíráme a brzy jsme si všimly, že kvalitní literatura pro děti v záplavě běžné produkce často zaniká a není lehké se v množství vydávaných knih zorientovat. V Brně chybělo malé knihkupectví s příjemnou atmosférou, které se nepyšní počtem titulů, ale jejich vytříbeným výběrem. Takové, kde byste mohli své děti nechat, aby si knihu samy vybraly, a byli si přitom jistí, že domů neponesete brak.

Impulsem pro založení dětského knihkupectví bylo i naše přesvědčení, že čtení s dětmi je důležité, a také výběr toho, co jim čteme, je důležitý. Četba ovlivňuje naše touhy, to, jak uvažujeme o sobě a o světě kolem nás, dodává nám informace, podle kterých se pak rozhodujeme. Četba děti připravuje na další vzdělávání, procvičuje se soustředění, slovní zásoba, výslovnost, děti se seznamují se strukturou jazyka. V neposlední řadě je společné čtení kouzelná aktivita, která posiluje vztah rodiče s dítětem a která se vryje dítěti do paměti.

Ještě před otevřením kamenného obchodu Dlouhá punčocha kočovala po nejrušnějších místech v České republice. Od června 2017, kdy jsme poprvé sbalily knihy do krabic a vyrazily s nimi do terénu, jsme se mnohokrát přesvědčily, že náš výběr knih je vítaným zpestřením hudebních či divadelních festivalů, design marketů

apod. Živá setkání se zákazníky byla vždy nabitá energií a podpořila nás v tom, abychom hledaly prostory pro vysněné knihkupectví. Našly se – na Jiráskově ulici v Brně.

Vybírat krásné dětské knihy na českém i zahraničním trhu je pro nás radostná a smysluplná práce. Rády si s našimi zákazníky povídáme o knihách, rády jim poradíme s výběrem téprave. Snažíme se mít o prodávaných knihách co největší přehled, ideálně je mít přečtené, protože jen tak může být rada nebo doporučení opravdu platné.

V knihkupectví se i díky ochotě našich spolupracovníků často konají doprovodné akce jako autogramiády spisovatelů a ilustrátorů dětských knih, předčítání nejen v češtině, ale i v dalších jazycích, promítání krátkých filmů nebo papírové kamishibai divadélko.

S doprovodnými akcemi či kočovným stánkem můžeme přijet i za vámi – do škol, vzdělávacích institucí nebo knihoven. Dokážeme zpracovat nabídku knih „na míru“ pro konkrétní předměty, projekty a témata (např. holokaust, migrace a další). Pomůžeme doplnit fond školních i veřejných knihoven, doporučíme knihy podle předem zadaných kritérií. Rády navážíme spolupráci tam, kde se stejně jako my věnuj podpoře dětského čtenářství. Společnými silami se můžeme zasadit o to, aby knihy i nadále zůstaly přirozenou součástí života dětí. Odkaz na webové stránky knihkupectví: <https://www.dlohapuncocha.cz/>

Rozhovor s Ing. Jitkou Hladíkovou

Jana Nejezchlebová

jana.nejezchlebova@mkz.cz

V roce 1989 se uskutečnila reforma územní veřejné správy a Česká rada přijala zákon o obcích (č. 367/1990 Sb.). Následující zákon o vytvoření vyšších územně správních jednotek (č. 347/1997 Sb.) vymezil 14 krajů a byl platný od 1. 1. 2000. Na tyto změny reagoval Knihovní zákon č. 257/2001 Sb. ze dne 29. června 2001. S účinností od 1. 1. 2002. Nástupnickou organizací okresní knihovny se tak stala 1. ledna 2002 Krajská knihovna Vysočiny. Žřizovatelem Krajské knihovny Vysočiny je Kraj Vysočina.

Paní ředitelko, co tato zásadní změna znamenala v praxi knihovny? Od roku 1974 (citujeme z historie knihovny) ke své funkci městské veřejné knihovny v Havlíčkově Brodě přibrala knihovna i funkci okresní a později také střediskové knihovny. Jistě nebylo možné okresní knihovnu změnit na knihovnu krajskou takřkajíc „ze dne na den“.

Okresní knihovna se na převzetí funkce krajské knihovny připravovala po stránce administrativních kroků a legislativních opatření, které byly nutné ke změně žřizovatele. Dalším důležitým krokem bylo navazování kontaktů s krajskými knihovnami a získávání zkušeností z jiných krajů a řady dalších institucí včetně Národní knihovny ČR. Uskutečnila se celá řada formálních i neformálních setkání s veřejnými knihovnami v kraji ohledně vymezení kompetencí a navázání spolupráce. Vzhledem k tomu, že veřejné knihovny v Kraji Vysočina původně spadaly do tří různých krajů, bylo pro knihovny a knihovníky Kraje Vysočina mnohem složitější vytvořit si vzájemné vazby a navázat spolupráci. Jednání k bezproblémovému přechodu pod nového žřizovatele a k převzetí odborných kompetencí

v síti veřejných knihoven v Kraji Vysočina probíhala i na úrovni tehdejšího Okresního úřadu v Havlíčkově Brodě a Krajského úřadu v Jihlavě a zastupitelstvo kraje schválilo tyto kroky na svém jednání 20. prosince 2001.

Jak se s novými povinnostmi a úkoly vypořádali pracovníci knihovny? Absolvovali vzdělávací kurzy, přišli noví zaměstnanci?

K původním povinnostem tehdejších zaměstnanců havlíčkobrodské knihovny se přiřadily povinnosti spojené s krajskými regionálními funkcemi. Personální obsazení se postupně začalo měnit až v 2. polovině roku 2002 a na začátku roku 2003, do té doby knihovna funkci krajské knihovny vykonávala se stejným počtem

zaměstnanců. Změny nejvíce ovlivnily fungování metodického oddělení a oblast vzdělávání, ale v téhle oblasti zafungovaly nasbírané zkušenosti a tak na prvním společném setkání s profesionálními knihovnami Kraje Vysočina v lednu 2002 byla nejen představena první koncepce fungování sítě veřejných knihoven, ale řešila se otázka celoživotního vzdělávání knihovníků, fungování regionálních funkcí krajské knihovny, postavení pověřených knihoven atd. Připomínám, že náš kraj tvoří pět bývalých okresů, které spadaly do původního Východočeského, Jihočeského a Jihomoravského kraje a ve 3 okresech byl výkon regionálních funkcí zcela zrušen (okresy Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou), v době vzniku Kraje Vysočina v těchto okresech nefungoval střediskový systém. Přesto se v krátkém čase podařilo vytvořit funkční síť knihoven v Kraji Vysočina, která funguje dodnes.

Automatizace knihovny začala již v roce 1994, kdy byl instalován systém SW Lanius určený pro veřejné knihovny, a bylo zahájeno automatizované zpracovávání knihovního fondu. Jak se dále rozvíjel proces automatizace knihovnických činností a s jakým systémem pracujete v současné době?

Ještě v roce 2001, kdy byla naše knihovna knihovnou okresní, jsme opustili automatizovaný knihovní systém Lanius a přešli jsme na systém Clavius. Navíc se v naší knihovně testovaly první verze tohoto programu, takže to nebylo úplně jednoduché období. Nicméně automatizovaný knihovní systém Clavius používá naše knihovna dodnes. Občas dodavateli tohoto knihovního systému způsobujeme vrásky, protože potřebujeme některé „na míru šité“ úpravy, ale vzhledem k našim prostorovým podmínkám je to nevyhnutelné. Nyní stojíme před rozhodnutím, jak dál. Vývoj tohoto AKS bohužel končí a rozhodování nám nijak neusnadňuje ani to, že se přiblížil termín zahájení stavby nové budovy krajské knihovny a výběr nového AKS musí logicky odpovídat našim stávajícím i budoucím potřebám.

Jaký význam má automatizace a modernizace knihovnických činností na rozvoj služeb knihovny? Zkvalitňují a rozšiřují se služby i v knihovnách vašeho regionu?

Zásadní – pokud chceme poskytovat základní knihovnické a informační služby ve 21. století, potom jsou automatizace a modernizace knihovnických činností nezbytné. Jednou z priorit Krajské koncepce výkonu regionálních funkcí knihoven v Kraji Vysočina je právě podpora automatizace a procesů souvisejících. K 31. 12. 2017 jsme evidovali v Kraji Vysočina 612 knihoven, z toho 428 knihoven s automatizovaným knihovním systémem (viz dotační program VISK MK ČR). Díky automatizaci a modernizaci se knihovny rozvíjejí, můžeme poskytovat nové služby našim uživatelům (on-line služby), řada činností se díky automatizaci zrychlila a zefektivnila (katalogizace, revize fondu). Pracujeme s moderními komunikačními prostředky, samozřejmě jsou webové stránky knihoven, profily na sociálních sítích apod. Knihovny v Kraji Vysočina se pravidelně účastní celostátních soutěží (Městská knihovna roku, Knihovna roku, Biblioweb) a získávají ocenění. Knihovny modernizují svůj vzhled a stále více nabízejí služby komunitního charakteru.

Krajská knihovna Vysočiny je již řadu let známá svými specializovanými službami pro zdravotně nezvýhodněné dětské i dospělé čtenáře. Od roku 1997 v knihovně pracuje oddělení zvukových knih pro nevidomé a těžce zrakově postižené uživatele. Můžete nám tyto služby přiblížit?

Je pravdou, že Krajská knihovna Vysočiny má dlouholeté a bohaté zkušenosti s prací s uživateli s handicapem. Ještě jako okresní knihovna byla první veřejnou knihovnou, která zpřístupnila nevidomým a slabozrakým občanům PC stanici s přístupem na internet a se speciálním softwarem pro nevidomé. Naší snahou bylo stát se konzultačním střediskem pro ostatní veřejné

knihovny. V současné době u nás funguje oddělení specializovaných služeb, které se dlouhodobě zaměřuje na poskytování služeb zdravotně znevýhodněným, nevidomým a slabozrakým, kterým zprostředkováváme dokumenty na různých nosičích (kazety, CD, MP3), knihy v Braillově písmu, hmatové knihy, komentované filmy pro nevidomé. Dokumenty doručujeme poštou nebo zajišťujeme donáškovou službu ve spolupráci s dobrovolníky. Na oddělení mají uživatelé k dispozici stolní lupu, pro práci na počítači slouží zvětšovací program ZOOMText, nevidomí mohou používat hlasový odečítač JAWS, portál Friendly Vox. Na oddělení pro dospělé čtenáře jsme instalovali indukční smyčku, která usnadňuje komunikaci s uživateli s naslouchacím zařízením. Hodně se věnujeme vzdělávání v této oblasti, pořádáme kurzy znakového jazyka, připravujeme vzdělávací programy pro děti (školy) s cílem odstranit bariéry v kontaktu s handicapovanými. Budujeme fond odborné literatury s tematikou handicapu, spolupracovali jsme při vytváření standardu Handicap Friendly. Dlouhodobě spolupracujeme s organizacemi a sdruženími osob se speciálními potřebami.

Jsou možnosti vzdělávání knihovníků na stále náročnější úkoly, na práci s novými technologiemi i požadavky na komunikaci s uživateli, podle vás dostatečné?

Nároky na pracovníky v knihovnách se neustále zvyšují, celoživotní vzdělávání je pro knihovníky nezbytné, pokud chceme poskytovat kvalitní služby, musíme se stále učit. Pokud jde o možnosti vzdělávání knihovníků – nabídka je pestrá, náročnost a úroveň různá. Výhodou je široké spektrum forem vzdělávání od odborných škol, přes rekvalifikační a inovační kurzy až po e-learningové kurzy a samostudium. Bohatá je nabídka z hlediska obsahu od kurzů ICT dovedností přes knihovnickou problematiku, rozvíjení

měkkých dovedností (především komunikace) až po složité řízení projektů. Musíme si uvědomit, že vzdělávání je časově náročné a nesmíme zapomínat ani na to, že řešíme otázku, jak se efektivně vzdělávat a zároveň zajistit provoz v jednotlivých knihovnách. Výhodou velkých knihoven je pořádání vzdělávacích seminářů v místě, z menších knihoven to znamená za vzděláváním zpravidla cestovat a s tím spojenou časovou a finanční náročnost. Standard pro dobrou knihovnu udává, že každý knihovník by měl dalšímu odbornému vzdělávání věnovat minimálně 48 hodin ročně. Věřím, že snahou každé knihovny, každého knihovníka je poskytovat kvalitní služby a tudíž se neustále vzdělávat.

Ještě se, paní ředitelko, zeptám, jaké plány máte v knihovně v nejbližším období? Na jakých úkolech pracujete, připravujete změny v činnosti knihovny?

Po 16 letech jsme před zahájením stavby nové budovy KKV. Od roku 2002, kdy v Havlíčkově Brodě vznikla krajská knihovna, jsme usilovali o to, aby knihovna získala větší prostory. První snaha o stavbu nové budovy z roku 2006 ztroskotala, od té doby uplynulo dlouhých 12 let. Nyní se má stavět podle nového projektu, na kterém jsme pracovali takřka 2 roky. Na základě výsledků výběrového řízení na dodavatele stavby vybral Kraj Vysočina vítěze, se kterým by měla být uzavřena smlouva. Stavba by měla být zahájena v letošním roce a dokončena by měla být do 2 let. Nás tak čekají práce na harmonogramu výběrových řízení na vnitřní vybavení budovy a následně jejich vypsání, dále budeme připravovat harmonogram stěhování do nové budovy. Z hlediska knihovnické práce nás v nejbližší době čeká příprava 28. akvizičního semináře (4.–5. 10. 2018) a dále spolupráce na přípravě doprovodného

programu 28. podzimního knižního veletrhu (5.–6. 10. 2018) a s ním spojené tradiční vyhlášení vítězů soutěže o nejkrásnější knihy veletrhu (obě akce proběhnou v Týdnu knihoven) a řada dalších aktivit.

Na závěr bych chtěla poděkovat kolegyni PhDr. Ivaně Štrossové, která mi pomohla odpovédět na úvodní otázky z období založení Krajské knihovny Vysočiny, v té době jsem v knihovně ještě nepracovala.

Děkuji za rozhovor.

Ing. Jitka Hladíková absolvovala Gymnázium K. V. Raise v Hlinsku v Čechách. Studovala na Vysokém učení technickém v Brně, ukončila studium na Fakultě managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a ve studiích pokračovala doplňujícím pedagogickým studiem. Od 1. 1. 2003 pracuje v Krajské knihovně Vysočiny – v letech 2003 až 2008 jako ekonom, od roku 2008 do roku 2011 ve funkci ředitelky a od roku 2011 do roku 2014 na pozici ekonom a zástupce ředitele. V roce 2014 byla jmenována ředitelkou Krajské knihovny Vysočiny.

Právní poradna: Praktické problémy spojené s GDPR

Tomáš Prachař, Soňa Dresslerová

Tomas.Prachar@mzk.cz, Sona.Dresslerova@mzk.cz

Běžně při příchodu do knihovny položí čtenář na pult čtenářský průkaz. Následně vrátí knihy a jde si najít nové dokumenty na vypůjčení. Průkaz mu je vrácen až při načtení těchto výpůjček. Je toto možné praktikovat i nadále?

Čtenářský průkaz obsahuje osobní údaje čtenáře – jméno čtenáře a číslo jeho průkazu a dle toho ho lze nezaměnitelně identifikovat. Jedná se tak o údaje, které jsou dle nařízení EU č. 2016/679 (GDPR) chráněny a musí s nimi být nakládáno v souladu s tímto nařízením. Dle tohoto nařízení je třeba dodržovat mj. základní zásadu nakládání s osobními údaji „shromažďovat je pouze pro určité účely a zpracovávání způsobem způsobujícím minimální rizika porušení osobních údajů“. Dle GDPR je knihovna povinna přijmout vhodná opatření k ochraně osobních údajů odpovídající míře rizika.

S ohledem na výše uvedené je nutné, aby knihovny minimalizovaly riziko, že se k osobním

údajům, tj. čtenářskému průkazu čtenáře, dostane jiná osoba, než čtenář a zaměstnanec knihovny, který je oprávněn s průkazem nakládat při právních jednáních spojených s výpůjčkou (evidováním půjčovaných a vracených knih). Proto je nutné, aby čtenáři po předložení čtenářského průkazu a provedení nějaké úkonu s ním, např. vrácení výpůjček, byl průkaz vrácen tak, aby se minimalizovalo riziko, že se k průkazu a osobním údajům na něm dostane tzv. nepovolaná osoba. Takto se musí dít i v případě, že čtenář v knihovně nadále zůstává a jde si např. pro další knihy, které následně přinese k výpůjčnímu pultu a vypůjčí si je, k čemuž potřebuje zase předložit čtenářský průkaz. Čtenář ho musí opětovně předložit, nemůže ho nechat ležet např. na pultu. Může si ho však uschovat u toho zaměstnance, který je oprávněn evidovat výpůjčky a ten je povinen průkaz uložit do doby, než se čtenář vrátí s knhami na výpůjčku, na místě, kam se k průkazu nedostane nikdo jiný než tento konkrétní zaměstnanec.

Lze ověřit totožnost čtenáře předložením občanského průkazu?

Podle GDPR jsou knihovny oprávněny ověřovat osobní údaje u čtenářů dle občanského průkazu. Pokud je pracovník knihovny po čtenáři požaduje předložení občanského průkazu, je povinností toho konkrétního zaměstnance knihovny, který průkaz žádá, oznámit čtenáři důvod, proč ho požaduje, tj. že si jen ověří údaje. Dle GDPR má knihovna povinnost uchovávat údaje aktuální a přesné, takže má přímo povinnost si je ověřovat, tudíž 1 × ročně ověření dle občanského průkazu knihovna dělat může, nemůže ale žádat občanský průkaz při každé výpůjčce.

Jak je to se sdělováním osobních údajů ústně u pultu, např. sdělování historie výpůjček?

Pokud jsou sdělovány osobní údaje ústně u pultu, je to možné, ale je vhodné, aby se tak dělo v okamžiku, kdy nejsou přítomny jiné osoby, které by údaje mohly slyšet, a čtenář byl nejdříve dotázán, zda může dojít ke kontrole údajů ústně, a tento s tím vyslovil ústně souhlas.

Pokud knihovna pořádá výstavky výtvarných prací, může být na výkresu jméno dítěte?

V tomto případě jde o údaje, k jejichž zpracování je třeba souhlasu (nezletilý má nárok obecně dle právních předpisů na větší ochranu než zletilý), souhlas vydává zákonný zástupce, přičemž souhlas musí být dán ke každému účelu zpracování samostatně, nelze ho mít tzv. obecný. V případě, že se jedná o školní akci, musí být tento souhlas dán také vůči knihovně, nestačí, že ho má škola. V těchto případech je vhodné uvést u jména a příjmení i školu a třídu, aby bylo zřejmé, že údaje byly získány v rámci nějaké školní akce. Tento souhlas může

být ze strany zákonného zástupce kdykoliv odvolán. A je to knihovna, kdo bude prokazovat, že souhlas byl dán, proto je nutné, aby knihovna měla dostatečné důkazy o tom, že souhlas získala.

Jak je to s fotografiemi z akcí na nástěnkách v budově knihovny, na nichž jsou děti?

Pokud jde o obecnou fotografii z akce, která zachycuje shluk osob neumožňujících identifikaci konkrétních osob a nejedná se tak o dokument, ze kterého by bylo možné identifikovat jednotlivé osoby, souhlas zákonného zástupce nezletilého není třeba.

Pokud jde ale o fotografii, ze které je možné identifikovat konkrétního nezletilého, jde v tomto případě o údaj, k jejichž zpracování je třeba souhlasu. Souhlas vydává zákonný zástupce, přičemž souhlas musí být dán ke každému účelu zpracování samostatně, nelze ho mít tzv. obecný. A v tomto případě nepostačí na viditelném místě před vstupem na akci umístit upozornění, že akce bude fotografována a k čemu budou fotky použity s tím, že pokud někdo i přes toto upozornění vstoupí, dává konkludentní souhlas s užitím fotek, protože u nezletilých za ně jedná zákonný zástupce a ten na akci není, takže fakticky nemá možnost konkludentní souhlas vstupem vyjádřit (u zletilých osob naopak postačí toto upozornění, protože mají možnost se akce nezúčastnit a tak vstupem na ni dávají konkludentní souhlas).

V případě, že se jedná o školní akci, musí být tento souhlas dán také vůči knihovně, nestačí, že ho má škola. V těchto případech je vhodné uvést u jména a příjmení i školu a třídu, aby bylo zřejmé, že údaje byly získány v rámci nějaké školní akce. Tento souhlas může být ze strany zákonného zástupce kdykoliv odvolán. A je to knihovna, kdo bude prokazovat, že souhlas byl dán, proto je nutné, aby knihovna měla dostatečné důkazy o tom, že souhlas získala.

Venkovská knihovna na okraji

Jana Okénková

janaoken@seznam.cz

Člověk by si někdy řekl, že bude stačit, když knihovník sedí za pultem a všechno v knihovně půjde tak, jak má. Cesta k úspěšnému fungování malé knihovny je někdy dlouhá, ale zato plná milých překvapení. Jako nová neprofesionální knihovnice v horňácké obci s 680 obyvateli jsem se před rokem a půl naučila půjčovat knížky a viděla potřebu vdechnout tomuto místu víc energie. Objevil se u nás totiž trend úbytku čtenářů. Možná lidé kvůli povinnostem nemají tolik času číst, nebo chybí chuť odejít od televize a počítače, kde mají všechno tak nějak víc na dlani. Díky souhře okolností a přípravám naší obce na soutěž „Vesnice roku“ se tehdy podařilo to, co si knihovna v Nové Lhotě už dlouho zasloužovala. S vedením obecního úřadu jsme využili finanční podporu z Jihočeského kraje a obecního rozpočtu. Postupně se prostor malé knihovny

začal rekonstruovat. Položilo se nové linoleum, pořídila výpočetní technika, místo učitelské katedry stojí nový stůl pro knihovníka a zelenou rozkládací tabuli nahradila čistá zeď s napnutými lankami na instalaci obrázků (naše knihovna sídlí ve třídě bývalé základní školy z konce 19. století). A i když na novém vybavení stále pracujeme, pro setkávání lidí s knihami vzniklo už příjemnější prostředí. Když má dnes čtenář trochu času, odpočine si u nás na pohovce nebo s dítětem na koberci v herním koutku. Může dostat kávu a sušenku a popovídat si o tom, co ho zajímá. Jeho dětem představíme pár knížek s obrázky a přečteme pohádku na ukázkou. Vlastně vůbec nic nového pod sluncem. Najdete to skoro v každé knihovně.

Na zvýšení počtu čtenářů útulné zázemí ale nemělo větší vliv. Ani nalákat lidi na nové knihy

Exkurze na bělokarpatské louky

není kvůli možnostem rozpočtu snadné. Naštěstí dodává pravidelné novinky naše organizující knihovna Hodonín v rámci výměnného knižního fondu. Ve městech je běžné, že si z nepřeberné nabídky příležitostí kdykoliv vyberete právě tu, po které toužíte. Venkov má své kouzlo, jen je odtud všechno poněkud dál. Naše obec leží izolovaně na pomezí české a slovenské hranice. Silnice sem už končí a dál pokračujete jen nádhernou bělokarpatskou krajinou. Lidem zde často nezbyvá, než jezdit za kvalitní kulturou a společenským životem mnoho kilometrů jinnam. Kulturu a zábavu si tu občané převážně vytváří sami, jak je jim to blízké. Hlavními hybateli jsou zde obec ve spolupráci s několika školami a základní školou. Přidanou hodnotou je pro Novou Lhotu také malé centrum environmentálního vzdělávání. Pomalu začíná i naše knihovna více ovlivňovat volný čas lidí, kteří tu žijí.

Naším cílem je podpořit hlavně zapojení občanů do komunitního života. Knihovna není už jen o půjčování knížek, stala se místem setkávání

a sdílení zkušeností a zážitků, které umožňují vytvářet živé vztahy. Podařilo se navázat skvělou spolupráci s místní malotřídní školou a školkou, kde také vznikl čtenářský klub. Rodiny dětí začínají fungovat jako partneři při různých knihovnických akcích. Teprve až aktivní oslovení dětské cílové skupiny způsobilo obměnu a nárůst počtu čtenářů. Následování současných trendů v knihovnictví nabízí velký zdroj inspirace, a tak jsme během poslední doby zavedli pravidelné čtení dětem, např. při příležitostech jako „Březen, měsíc čtenářů“, „Celé Česko čte dětem“ nebo „Den pro dětskou knihu“. Ve spolupráci se školou probíhá bohatý program během „Noci s Andersenem“. Na jaře také přispíváme k oslavám Mezinárodního dne Země například tvorbou textů pro „strom Básničkovník“. Některé rodiny čtenářů se následně účastní vysazování stromů, které má v Nové Lhotě již tradici. Podobnou aktivitou, spojenou s péčí o krajinu a životní prostředí a zároveň spojenou s kreativní prací s texty, bylo již druhé knihovnou pořádané

Prázdninové čtení 2017

Kniho-dílňa 2017

Zdobení perníčků v knihovně

Pirátská dílna 2018

Exkurze na bělok.louky

Víceúčelová budova u kostela je zázemím i pro knihovnu

konání akce "Uklidme Česko". Během úklidu žáci ZŠ i MŠ Nová Lhota stihli nalézt v terénu indicie, jejichž zodpovězení vedlo k vyluštění velké úkldové křížovky. Po akci jsme s dětmi vyrobili velký soutěžní komiks o našich zážitcích z úklidu.

Snažíme se nabídnout aktivity, při kterých jsou děti v nenásilném kontaktu s literaturou. Velký úspěch mají hravé programy pro rodiny spojené se čtením v přírodě. Jedním z prvních bylo „Čtení pod stromem“ nebo „Šifrování s knihovnou“, kde děti dostaly příležitost luštit tajná písmena a rozvíjet čtenářskou a písemnou gramotnost. O letních prázdninách proběhlo odpoledne pro skupinu dětí, která po vzoru «Kluků od Bobří řeky» plnila bobříky dovedností a snažila se prožít den v duchu přátelství, odvahy a úcty k přírodě. Nechybělo ani čtení a představení nového knižního přírůstku, Foglarových Rychlých šípů.

V červenci se rodiny s dětmi i jejich přespolní přátelé vydali s atlasy rostlin v ruce na květnaté bělokarpatské louky. Početnou skupinu, kde byly zastoupeny všechny věkové generace, vedl botanik z CHKO. S několika dobrovolníky z řad

našich čtenářů jsme také nedávno připravili dobrodružný program pro děti „Pirátská výprava“, které předcházela i dílna s výrobou kostýmů. Obsah výpravy byl opět spojen se čtením a dekodováním tajných zpráv a map. Čtení ovšem vyvážilo řádění malých pirátů v terénu, kde nechybělo hraní na souboje s mořskými obludami či návštěva sklepení s kostrou jednookého piráta a ukrytým pokladem.

V nadcházejícím období plánujeme např. literární geocaching, adventní knižno-bazárek, či besedu s autorem v rámci „Týdne knihoven“. Loni v Nové Lhotě seznámil dospělé čtenáře se svým dílem spisovatel a publicista Jiří Jíllík. Beseda s autorským čtením se uskutečnila díky projektu „Historické zločiny a záhady v dílech regionálních autorů“.

Naši Obecní knihovnu na spodním okraji mapy České republiky čeká v budoucnu hodně práce zejména s postupnou aktualizací knižního fondu a jeho elektronickou katalogizací. Máme toho ještě mnoho před sebou, ale za námi už zůstalo mnoho krásných setkání s našimi lidmi a knihami.

Kytička „knihovnici s posláním“

Vít Závodský

zavodsky@quick.cz

Černé /Texty do Památníku/. Tišnov: Miroslav Klepáček – Sursum, 2017. ISBN 978-80-7323-321-1.

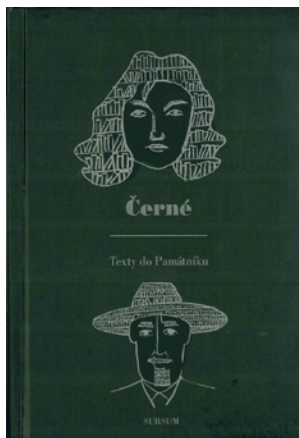
Není věru obvyklé, aby se žijící moravská, ba přímo brněnská kulturní pracovnice dočkala jako výraz uznání děkovné publikace. U příležitosti jejího odchodu do důchodu se tak loňského prosince stalo. Mgr. Janě Černé, dlouholeté zaměstnankyni Knihovny Jiřího Mahena a od založení Mahenova památníku ve spisovatelově vile v Masarykově čtvrti r. 1992 jeho vedoucí. Na podnět redigujícího básníka Ivana Petlana zrodil se v rekordním čase rozsahem i formátem skromný, leč vázaný, ilustracemi Jana Hrubého a Josefa Lady obohacený sborníček výmluvného názvu i odpovídající barvy (včetně vždy graficky zvýrazněného adjektiva) Černá. Zájemcům byl k dispozici již u několika jubilejních akcí k 25. výročí existence Památníku.

V knížce se sešly příspěvky pětadvaceti autorů, různými vazbami propojených s Mahenovým památníkem nebo zde sídlící Společností Jiřího Mahena. V rozličné délce – od série textů (Sylvie Richterová) po momentkové miniaturky (Vít Slíva, Zdeněk Volf, Petr Čermáček) – převažují příspěvky básnické nad zasvěcené fejetonistickými

(Michal Žák), citově lyrickými (Věra Jelínková) nebo divadelnickými (soubor Agadir). Některé jsou pojaty obecněji, většina však má na podkladě vlastních zkušeností pisatelů zaměření adresné. Místní i přespolní až dojatě vzpomínají účasti na mnoha zdejších literárních večerech a čteních v komorním podkroví nebo na rozkvetlé zahrádce, ať už přímo těch svých nebo řady renomovaných tvůrců jiných. Tito přispěvatelé (stejně jako místní dlouholetí, nové generace sem přivádějící čtenáři) často nelíčeně vzletnými slovy s úctou připomínají mimořádné organizační schopnosti, pohostinnost, osobní skromnost

a neokázalou obětavost „paní Jany“, která, ač rodačka z východních Čech, věnovala celou svou profesní dráhu moravské metropoli a stala se pro vystupující umělce i návštěvníky „dobrou vílou“ či „andělem strážným“.

Nejen jako starousedlík Masarykovy čtvrti a pravidelný účastník mnoha rozličných aktivit „Památníku“ i „Společnosti“ dovoluji si touto glosou Mgr. Janě Černé k letošním „polokulatínám“ rovněž vyjádřit svou vděčnost a upřímný dík.

Bude vás zajímat, že...

... v rámci Března – měsíce čtenářů proběhlo v **Městské knihovně Hodonín ocenění** nejen nejpilnějších čtenářů. Oceněny byly také dvě knihovny z regionu, které aktivně podporují čtenářskou aktivitu u dospělých i dětských čtenářů. V kategorii **Nejvíce půjčených knih** za rok 2017 v rámci výměnných souborů získala ocenění **Obecní knihovna v Dolních Bojanovicích** a v kategorii **Nejvíce půjčených zvukových knih** získala ocenění **Místní knihovna Želetice**.

Brněnská noc literatury 2018

David Osvald

kultura3@kjm.cz

Ve středu 9. května proběhl 12. ročník literárního happeningu konaného každoročně v předvečer největšího tuzemského knižního veletrhu Svět knihy. Záměrem akce, zaštitěné Českými centry, je nabídnout veřejnosti příležitost seznámit se netradičním způsobem s tvorbou současných evropských autorů. V Brně se Noc literatury uskutečnila potřetí, tentokrát pod taktovkou studentského spolku Zeměgula ve spolupráci s Knihovnou Jiřího Mahena.

Noc literatury organizují Česká centra v kooperaci s dalšími kulturními institucemi už od roku 2006. Před 6 lety se k projektu připojil také SKIP a v roce 2013 se poprvé četlo nejen v Praze, nýbrž i v dalších městech ČR. V roce 2018 se této události mohli zúčastnit lidé ve více než 50 českých a zároveň ve více než 30 zahraničních městech.

V loňském roce zakotvila brněnská Noc literatury v nevšedních prostorách Schrattenbachova paláce, ústředního sídla Knihovny Jiřího Mahena, a návštěvníkům naservírovala evropské literární ochutnávky. Letos se brněnská Noc literatury posunula za brány knihovny

a svou sérii veřejných čtení rozprostřela do míst, kam se kulturní veřejnost běžně nedostane. Do míst tak trochu obrostlých *kulturními trny* – tedy do městské čtvrti Trnitá a okolí ulic Mlýnská a Křenová. Tuto lokalitu zvolili organizátoři záměrně s cílem ukázat krásy literatury i dosud nepoznaných míst, a to ve vzájemném kontrastu i symbióze. A současně z oprávněného pocitu, že na tuto městskou část kultura zapomněla, a rovněž z vědomí, jak rychle se tato kdysi šedá oblast Brna mění k lepšímu.

Akce začala v 18 hodin a na návštěvníky čekalo několik vybraných knižních ukázek. Každý

Noc literatury 2018

Noc literatury 2018 – S. Krupickova

Noc literatury 2018 – Trnita

Noc literatury 2018 – M. Gregor

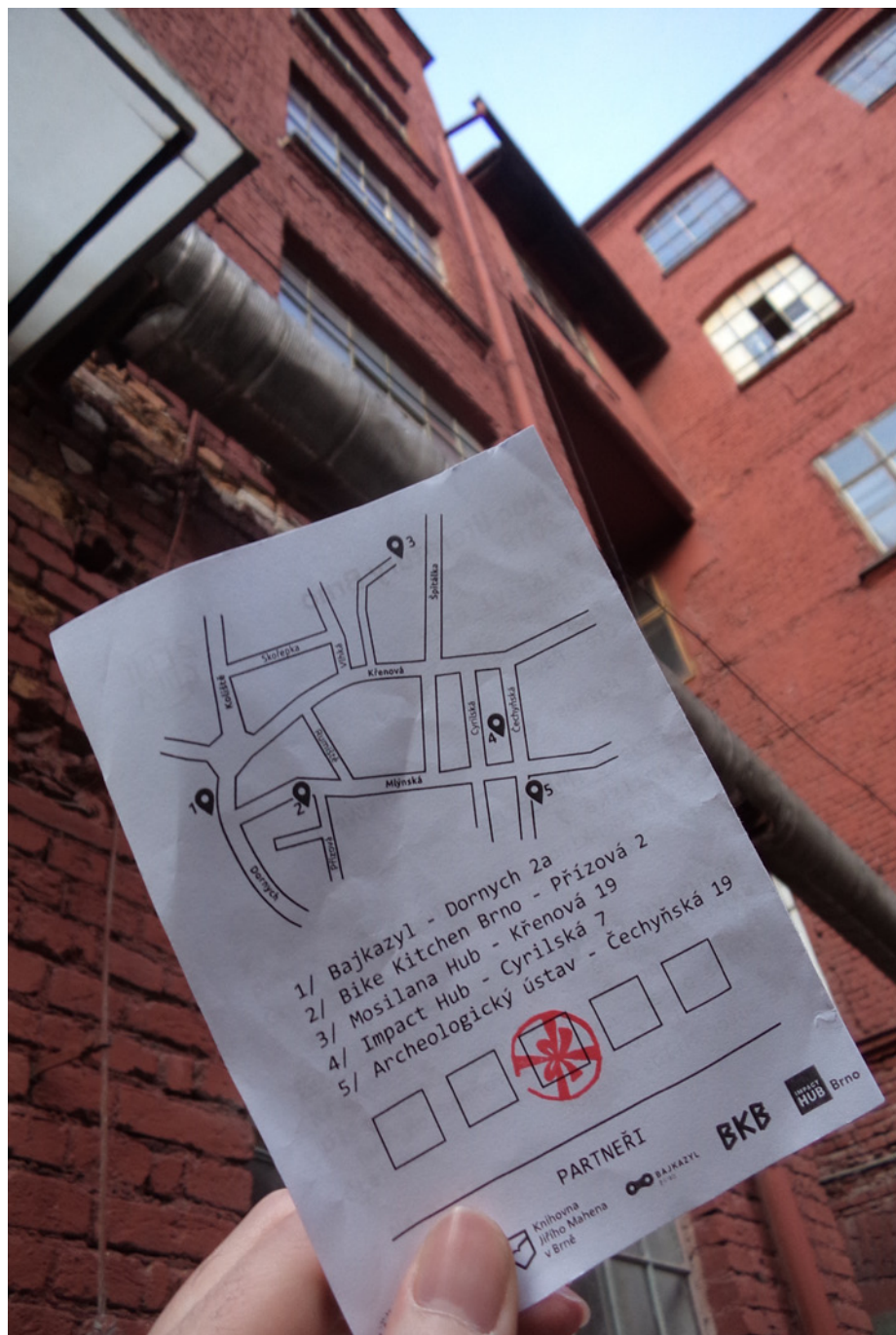
Pozvánka na Noc literatury 2018

Noc literatury 2018 – M.Kypersky

Noc literatury 2018 – T. Chalupsky

Pozvánka na Noc literatury 2018

z textů byl předčítán na jiném místě a účastníci si sami mohli zvolit pořadí, v jakém jednotlivá stanoviště navštívili. Čtení probíhala paralelně, trvala 15 minut, a poté následovala stejně dlouhá pauza na přesun. Díky tomuto systému se lidé nemuseli obávat, že by se na stanoviště z kapacitních důvodů nevešli. Účastníci tak mohli začít kupř. v budově Archeologického ústavu AV ČR a okusit pasáž z knihy *Hřbitovní hlína*, jež se točí okolo tajuplného pohřbu. O čtení se postarala archeoložka Š. Krupičková, zaměřující se mj. na pohřbívání v raném středověku. Z akademické půdy se zamířilo do nedalekého coworkingového areálu Impact Hub, kde zazněl úryvek ze *Záhady Henriho Picka*. Další kroky účastníků vedly za hudebníkem M. Kyšperským, který nabídnul ukázkou z knihy *Rus je ten, kdo miluje břízy*, zabývající se hledáním identity v cizí zemi. Tohle čtení proběhlo v Mosilana Hub – prostoru určeném převážně kreativním profesím – a bylo zdařile podbarveno pravidelným zvukem zvonu z nedalekého Kostela Neposkvrněného početí Panny Marie.

Další stanoviště poskytl kavárna Bajkazyľ a kniha *Osm hor*. Z příběhu osudu toulajícího se vysoko v horách předčítal básník P. Zajíc. Z kavárny to bylo blízko do komunitní cyklo-dílny Bike Kitchen, kde zazněla ukáзка z tvorby nedávno tragicky zesnulého a do programu proto na poslední chvíli začleněného slovenského spisovatele Petera Krištúfka. Z prózy

Noc literatury 2018 v Archeologickém ústavu AV ČR

Dom hluchého působivě předčítal autorův krajan T. Chalupský. A jako by tohle společné česko-slovenské čtení zároveň předznamenalo blížící se událost a návštěvníky pozvalo na festival *Re:publika 1918–2018*, věnovaný významnému jubileu samostatnosti.

Ze strany organizátorů to však nebylo vše a připojili malý bonus. Proto se okolo 21 hodiny mohli všichni sejít opět v Bajkazyľu a absolvovat ještě jedno čtení, tentokrát autorské. Ze své publikace *Nejlepší kniha o fake news!!!* přečetl vybrané ukázky M. Gregor a korunoval celkově vydařený průběh i atmosféru třetí brněnské Noci literatury.

Bude vás zajímat, že...

... v letošním ročníku **Mezinárodní Man Bookerovy ceny (The Man Booker International Prize 2018)** byl oceněn román *Běguni* spisovatelky Olgy Tokarczukové. Cena je určena beletrii napsané v jiném jazyce, než je angličtina. Olga Tokarczuková (1962) píše povídky, romány, poezii i scénáře a patří k nejčtenějším a nejlépe kritikou hodnoceným současným polským autorům. Čeští čtenáři znají její romány *Anna In* v hrobech světa, *Denní dům*, *Noční dům* i nejnovější *Knihy Jakubovy*, které vydalo nakladatelství Host (2014). Spisovatelka také představila své knihy na besedě v Knihovně Jiřího Mahena v Brně v roce 2017. Román *Světův vůz* i pluh ved' přes kosti mrtvých natočila jako kriminální drama Agnieszka Hollandová a Kasia Adamiková. Film s názvem *Přes kosti mrtvých* měl premiéru v českých kinech v roce 2017.

Knihovna a komiksy stoXjinak

Kateřina Janošková

kjanoskova@mvk.cz

Dva dny plné komiksu prožilo třicet knihovnic a knihovníků, kteří přijeli ve dnech 23.–24. května na seminář s názvem Knihovna a komiksy stoXjinak do Masarykovy veřejné knihovny Vsetín.

Cílem semináře bylo představit možnosti práce knihovníků s komiksem v různých podobách. Úvodní příspěvek Jany Vaculíkové se zaměřil na komiksy v knihovnách na Moravě. V malém dotazníkovém průzkumu zjišťovala, jak knihovny pracují s komiksy, zda mají komiksový fond vyčleněný, jaký je podíl komiksů ve fondu, jejich třídění dle věku a další. Možná nebylo velkým překvapením, že komiksy v knihovnách jsou oblíbené především u dětí, dospělí si k nim cestu hledají složitěji. K zamyšlení je, zda toto mohou knihovny změnit větší nabídkou či lepší propagací. V dalším příspěvku český výtvarník, ilustrátor a komiksový tvůrce Nikkarin provedl přítomné světem komiksu. Nahlédl do historie a k prvním krůčkům komiksu, přiblížil „komiksové řemeslo“, představil současnou komiksovou scénu, nakladatelství, poslední trendy a novinky v komiksu.

Na semináři nechyběly praktické zkušenosti z knihoven. Andrea Peříková z Knihovny města Ostravy představila komiks jako skvělý komunikační nástroj. Bublin, obrázků a jednoduchých sdělení, která známe z komiksu, se dá velmi dobře využít při propagaci knihovny a jejích služeb. První den semináře uzavřel praktický workshop s názvem Komiksy hravě i dravě pod vedením českého spisovatele science fiction a fantasy Jiřího Walkera Procházky. Zaměřil se v něm na práci se starší mládeží (žáci 2. stupně ZŠ a studenti SŠ). Jejich motivace ke čtení může být často jednodušší, než se zdá. Společný večer

plný sdílení zkušeností si přítomní mohli zpestit i komiksovým pub kvízem.

Další seminářový den zahájil knihovník z Dobříše Tomáš Pipota. Představil dobrou praxi ze své knihovny. Sdílel posluchačům mnoho užitečných rad ohledně tvorby videoupoutávek, kterými je tato knihovna již proslulá.

Významným bodem semináře pak byl příspěvek spisovatelky Kláry Smolíkové, která

píše knihy převážně pro děti, pravidelně vystupuje, zná pedagogické prostředí, pořádá besedy a školí. Ve svém prakticky zaměřeném příspěvku s názvem Jak na komiks představila komiks jako pomocníka a významný komunikační nástroj. Naznačila některé mýty, které o komiksu přežívají a ukázala, jak je překonat. Představila mno-

ho metodických listů a pomůcek, které je možné využívat při práci především s malými čtenáři.

Závěr semináře patřil vsetínským knihovníkům Janě Vaculíkové a Martinovi Kubíkovi. Ti představili svoje aktivity s dětmi a mládeží s využitím komiksu ve vsetínské knihovně. Společně již několik let realizují workshopy s tématy „jak zachytit zvuk“, „komiksový strip“ a nejnověji „valašské pověsti v komiksu“.

Ohlasy účastníků jsou velmi kladné. Hodnotili jej veskrze jako přínosný a velmi obohacující pro svoji činnost v knihovnách. Akce proběhla za finanční podpory MK ČR a SKIP ČR – region 09. Na komiksový seminář tak trochu naváže v listopadu tohoto roku ještě seminář věnovaný deskovým a společenským hrám v knihovnách.

Nikkarin

Tomáš Pipota

A. Peříková

Jak zachytit zvuk

J. W. Procházka

Debata o komiksu

Ukázka stripů

Klára Smolíková

Poetický festival Po stranách Moravy

Hana Šimonová

simonova.hana@knihovnahod.cz

Někdy v roce 2005 obnovil po bezmála 30leté tradici svoji aktivní činnost Literární kruh autorů Hodonínska v Hodoníně. Velmi záhy jeho členové navázali přátelskou vazbu s obdobným klubem na druhé straně řeky Moravy – Klubom autorov a priateľov literatúry Holíč. Povedla se uskutečnit celá řada skvělých akcí, které vyústily v trvalé přátelství. Rozvinula se bohatá spolupráce členů klubů s knihovnami, a to jak se Záhorskou knihovnou v Senici, tak s Městskou knihovnou v Hodoníně.

Odtud už byl jenom malý krůček k myšlence zorganizovat v místě, kde se historicky prolínají obě naše země, společný festival múz. Jak jinak než opět s tradicí. Zda se to podaří, měl ukázat čas. Věřili jsme, že myšlenka pořádat tento festival střídavě na obou stranách řeky je dobrá. A jeho název? Abychom vyhověli zmírnění jazykových odlišností, nemohl být jiný než PO STRANÁCH MORAVY, a tak pohraniční řeka Morava v tomto případě netvoří hranici, naopak, literatura a jejich přátelé spojuje. Z organizačních potřeb vzápětí vzniklo také stejnojmenné sdružení.

Zpočátku jen těžko uvěřitelné se stalo skutečností. Festival PSM navštěvují každoročně desítky autorů z Moravy, Čech a Slovenska, přidali se také poeti z Bulharska a Polska, a jejich počet se rok od roku pomalu zvyšuje. Přijíždějí k nám především básníci, ale také hudebníci s vlastní autorskou tvorbou. Jsme tomu velmi rádi. Abychom účastníkům připravili co nejpříjemnější podmínky a zážitky, organizujeme pro ně - mimo tradičních autorských čtení v Galerii výtvarných umění v Hodoníně, Záhorské galerii Senica, v areálech Lázní Hodonín a Liečebných kúpeľov Smrdáky - nejrůznější výjízdky na atraktivní místa regionu. Vedle zachování

oboustranné znalosti našich mateřských jazyků, českého a slovenského, tímto způsobem šíříme i věhlas našich regionů.

1. ročník festivalu PSM 2012, tzv. závěrečný, byl jednodenní a odehrával se po celý den v areálu Lázní Hodonín, které se

tímto zapojily k organizátorům festivalu. Při přípravě 2. ročníku v roce 2013 se přidaly slovenské lázně ve Smrdákoch. Festival se stal třídenním, kromě pátečního uvítacího večera v Záhorské

galerii v Senici jsme se následující den nechali inspirovat krásami starobylého města Skalica, kdy na oficiální přijetí primátorem města navazovala prohlídka tvůrčí dílny v bývalém klášteře. Díky sponzorskému daru jsme vydali Zborník veršov účastníkov 2.ročníka letného medzinárodného poetického festivalu Po stranách Moravy.

V roce 2014 jsme festival ozvláštnili výstupem na radniční věž v Hodoníně, kam nás odvezl turistický městský vláček, poté jsme se nechali hýčkat příjemným prostředím legendárních petrovských vinných sklepů Plže, tvůrčí dílny inspirované denními zážitky probíhaly po oba večery v klubovně Romskeho strediska Hodonín. Následující rok jsme zavítali do obce Košariská, do rodiště generála

Festival Po stranách Moravy

Festival Po stranách Moravy

Festival Po stranách Moravy

Festival Po stranách Moravy

Festival Po stranách Moravy

Milana Rastislava Štefánika, kde jsme navštívili muzeum a světoznámou mohyly. Sobotní galavečer v Kúpeloch Smrdáky svým přednesem zpestřil herec SND Jozef Šimonovič, který představil díla zúčastněných autorů.

Od roku 2016 jsme festivalové působistiště rozšířili o autorské čtení na farním úřadě Církve československé husitské v Hodoníně, kde byly situovány první tvořivé dílny. Galavečer v Galerii výtvarného umění zpestřil představením alikvotního intuitivního zpěvu Karel Richard Marinov z Prahy a autorskou tvorbou Polka Barbara Pachura. Během sobotního odpoledne v Lázních rozproudila krev v žilách strážnická kapela Nic víc. Příjemným počinem v roce 2017 byla návštěva obce Hluboké s prohlídkou pamětihodností a Muzea Jozefa Miloslava Hurbana.

Letošní ročník festivalu PSM připravujeme v termínu 3. – 5. srpna v Hodoníně a zde je náš bohatý program:

pátek 3. 8.

15,00–18,00 tvůrčí dílna na faře Církve československé husitské

19,00 zahájení festivalu v Galerii výtvarného umění, připomeneme si 150 let od narození významného básníka Otokara Březiny

sobota 4. 8.

9,00–10,00 vernisáž autorské výstavy účastníků festivalu Jarmily Maršálkové, ČR, a Jozefa Jelenáka, SR v městské knihovně

10,00–12,00 tvůrčí dílny v knihovně

14,00–17,00 návštěva bazárku v Moravské Nové Vsi, tvoření v prostorách Stodoly Jihomoravské komunitní nadace

19,00–22,00 galavečer spojený s autorským čtením účastníků festivalu, jejich díla představí i Hana Briešťanská, nositelka Ceny Thálie 2016

neděle 5. 8.

10,00–12,00 tvůrčí dílna na faře, ukončení festivalu

Jedním z cílů festivalu při jeho vzniku bylo, aby se neztrácelo porozumění mezi dvěma národy, které řeka Morava odděluje, ale v případě festivalu opět spojuje, aby se neztratilo porozumění mezi jazyky, českým i slovenským. Řečeno slovy jednoho z organizátorů, Vlado Petroviče „Poetiky, slušnosti a krásy nikdy není dost“. Věříme, že náš festival k tomu přispívá. Organizační tým festivalu Jarmila Moosová, prezidentka PSM pro ČR, Vladimír Petrovič, prezident PSM pro SR, Hana Šimonová, koordinátorka pro ČR, Katarína Soukupová, koordinátor pro SR se těší na setkání letos v Hodoníně.

Co teď s GDPR?

Pavla Kovářová

kovarova@phil.muni.cz

Dne 25. 5. 2018 nabylo účinnosti Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů (dále jen Nařízení).

Proč je to tak důležité pro všechny z nás?

Nařízení je pro všechny členské státy závazné. A protože Česká republika před jeho účinností (tedy dobou, kdy je nutné se předpisem řídit) nepřijala zákon, který by daná pravidla v Nařízení specifikoval pro české prostředí, musíme se aktuálně místo českým zákonem řídit tím, co uvádí toto Nařízení. V opačném případě se vystavujeme stanoveným sankcím, které jsou v případě GDPR velmi vysoké a pro řadu organizací v podstatě likvidační.

Je tedy na místě panika?

To určitě ne. Sice už právně je možné vymáhat dodržování Nařízení a Úřad pro ochranu osobních údajů (dále ÚOOÚ) má právo provádět kontroly a udělovat pokuty, zatím ale žádné tvrdé důsledky nepozorujeme. Co pozorujeme (respektive co jste určitě všichni zaznamenali právě před 25. 5.), je velké množství organizací, které informují o změnách podmínek práce s osobními údaji, aby tato práce byla v souladu s Nařízením. Podobně se můžete setkat s obrovským nárůstem informačních zdrojů, které se vyjadřují k implementaci GDPR. Za ty nejlepší pro inspiraci lze obecně označit materiály na webu ÚOOÚ. Mezi tyto materiály se zařadila i příručka ke GDPR pro knihovny, která je dostupná na webu Národní knihovny.

Co to tedy znamená pro knihovnu?

Na to nejlépe odpoví právě odkázaná příručka. Důležité je ale, že implementace pravidel na konkrétní organizaci je velmi individuální, není tedy možné přinést univerzální návod, jen doporučení, nad čím a jak přemýšlet. Abychom

knihovny dále podpořili, v průběhu léta bychom rádi obsah příručky ještě jednou zpracovali poněkud jinou formou, a to v e-kurzu. Ten bude obsahovat obecné moduly, se kterými by se měl seznámit každý, i moduly zaměřené na vybrané pracovní pozice v knihovně. I když kurz bude dostupný až v době, kdy by knihovna měla mít vše připravené, věříme, že přesto bude kurz zajímavý třeba pro nově nastupující knihovníky, ale i při doladování podmínek zpracování osobních údajů v knihovně.

Je to tak nové, co bude nutné dělat?

Vlastně ne, nejde o žádnou revoluční změnu, spíše Nařízení konkretizuje podmínky, které bylo dobré dodržovat i dříve, aby osobní údaje byly zpracovávány co nejlépe. Pro začátek je dobré jasně určit, kdo v knihovně bude zodpovědný za řešení osobních údajů. Pověřený člověk by se měl vzdělávat v tomto tématu a definovat vhodné postupy, shromažďovat doklady dokumentující nastavení práce s osobními údaji v knihovně a radit ostatním zaměstnancům, jak pracovat v souladu s právní úpravou. Aby knihovna mohla přejít na udržování dlouhodobého souladu s právem k ochraně osobních údajů, je nutné si ověřit a případně revidovat současné postupy. To vyžaduje první analýzu, kdy si sepíšeme, s jakými údaji a jak v knihovně nakládáme (včetně toho, jestli pro to máme zákonem přijatelný důvod, jak dlouho jsou uloženy apod.). Když už víme, co děláme, pravděpodobně si uvědomíme, že ne vše je tak, jak by mělo (třeba že si občas některý zaměstnanec trochu zjednoduší práci). Určíme si tedy, jak by bylo ideální, aby práce s osobními údaji vypadala, a jak se to liší proti zjištěnému současnému

stavu. Výsledná GAP analýza slouží jako základ k tomu, abychom nevhodně nastavené procesy revidovali. K tomu je potřeba znát i některé požadavky v Nařízení, které dříve nebyly nezbytné, např. právo na výmaz nebo přenositelnost údajů.

Takže zavedeme změny a je to v pořádku?

Ne, nastavení je potřeba udržovat. A při každé změně procesů (třeba přechodem na novou verzi knihovního systému) vždy znovu ověřit, že procesy budou nadále v souladu s právem. Dlouhodobě je nutné dodržovat bezpečnostní pravidla při práci s osobními údaji, mezi která patří například důsledná autentizace a autorizace (s osobními údaji pracuje jen ten, kdo to nezbytně potřebuje a po prokázání oprávnění například přihlášením do systému nebo odemknutím kartotéky). Aby bylo možné některá bezpečnostní pravidla využívat, musí na to být systémy (včetně toho knihovního) připraveny. Na knihovně je pak pohlídat, že využívá jen nástroje, které jsou takto připraveny (dokládá to třeba smlouva s provozovatelem systému). S bezpečnostními opatřeními by pak měli být zaměstnanci seznámeni, a to

formálně - opatření musí být dokumentována nejen pro informování zaměstnanců, ale i pro případnou kontrolu. V Nařízení tedy sice můžeme najít nějaké novinky, ale spíše jde o zpřísnění (upřesnění) toho, co už bylo v zákoně č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

Všechno v klidu?

To také ne. Sankce jsou skutečně velké a Nařízení definuje výrazně přesněji, co všechno nejen knihovny musí jako správci osobních údajů dělat. Je nezbytné, aby se na to všechny knihovny co nejdříve připravily. A tento článek knihovnám rozhodně jako zdroj informací pro uvedení do souladu s právem nestačí. Měl by ale pomoci, aby si knihovny uvědomily, že musí něco dělat a je možné se připravit, má smysl to řešit. Využít je možné materiály určené cíleně pro knihovny. V tuto chvíli jim v tom nejlépe pomůže Ochrana osobních údajů - Příručka pro knihovny, případně další materiály na webu Národní knihovny, a v následujících měsících z ní vycházející e-kurz (o jeho spuštění budeme informovat přes e-konferenci Knihovna).

Sdružení knihoven ČR

Martina Horejšová

martina.horejsova@mlp.cz

Sdružení knihoven ČR (dále SDRUK) vzniklo v prosinci 1992 jako nadace s cílem koordinovat spolupráci a napomáhat rozvoji odborných a veřejných knihoven. V současné době sdružuje celkem 55 členských knihoven, mezi nimiž jsou knihovny krajské, městské, vědecké, univerzitní a odborné. Členským knihovnám nabízí mnohé výhody a také možnost ovlivnit debaty týkající se českého knihovnictví – kupř. prostřednictvím největší knihovnické konference s mezinárodní účastí Knihovny současnosti. SDRUK je zároveň otevřen novým tématům a tomu, co aktuálně trápí český knihovnický svět. Kromě již zmíněné

konference SDRUK také každoročně pořádá studijní cesty pro knihovníky z členských i dalších knihoven po evropských knihovnách. Letos se pracovníci knihoven mohli podívat na konci dubna do Německa, navštívili knihovnu v Drážďanech, Lipsku, Halle a Chemnitz. Cestovní zpráva z těchto akcí je vždy součástí Ročenky SDRUK, která nejdetailněji shrnuje celoroční činnost SDRUK.

Dále SDRUK již druhým rokem pořádá **Akademii PR** pro PR specialisty z jednotlivých knihoven (na podzim roku 2017 nově i pro ředitele knihoven) a zároveň se podílí na

koordinaci a zajištění některých mechanismů v rámci celonárodního projektu Knihovny.cz.

Činnost SDRUK je rozdělena i mezi jeho jednotlivé **odborné sekce** (pro akvizici, pro bibliografii, historické fondy, informační vzdělávání uživatelů, informační technologie, PR a marketing, regionální funkce, pro služby), které se v čele se svými předsedy věnují dalším vlastním dílčím aktivitám.

Již zmíněná konference **Knihovny současnosti** je skutečným každoročním knihovnickým svátkem, který slouží nejen k čerpání nových znalostí a lepší orientaci v nově nastupujících trendech současného knihovnictví, ale přináší také možnost setkávání a výměny zkušeností mezi jejími návštěvníky. V letošním roce proběhne její v pořadí již 26. ročník. Záštitu nad konferencí převzali ministr kultury PhDr. Ilja Šmíd a hejtmán Olomouckého kraje Ladislav Okleštěk. Uskuteční se tentokrát na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci v termínu 11. – 13. září. V letošním programu bude kladen důraz zejména na tato témata: nové trendy v knihovnických technologiích tradičně prezentovaných v tematické sekci Infobox; sekce týkající se vzdělávání – tentokrát rozdělena na dva bloky – Vzdělávání knihovníků a Vzdělávání veřejnosti; otevřenost knihovny co nejširší veřejnosti v sekci Knihovna pro všechny; inovace související s oblastí propagace a PR knihoven v sekci Design služeb a marketing. Mottem letošní konference se stalo „**Tvoříme zlatá léta**“, kterým se budeme snažit demonstrovat snahu pracovníků

knihoven zajistit uživatelům co nejpříznivější podmínky pro práci či zábavu a volný čas – takové podmínky, které odpovídají nárokům současného čtenáře a zároveň drží krok s velice rychle se rozvíjejícími trendy světového knihovnictví. „Zlatá léta“ pro nás neznamení pouhou metu, ale jsou především dlouhodobou motivací.

SDRUK má i svou vlastní **publikační činnost**. Kromě Ročenky SDRUK, která shrnuje všechny naše aktivity a informuje čtenáře o hospodářském výsledku za předchozí rok, je vydáván také sborník z každé konference Knihovny současnosti. Díky němu si knihovnická veřejnost může znovu připomenout témata, která se objevila na konferenci nebo ta, která kvůli jiným přednáškám nestihla. Dále se podílí na vydávání sborníku Bibliotheca Antiqua, který je výstupem stejnojmenné konference probíhající obvykle počátkem listopadu v Olomouci (pořádá ji Vědecká knihovna v Olomouci).

O většině aktivit (včetně zápisů z jednání Rady SDRUK či Valné hromady SDRUK) se mohou čtenáři dozvědět více přímo na webových stránkách SDRUK (www.sdruk.cz). Věříme, že se nám i v budoucnu bude dařit sdružovat knihovny, které chtějí stát při sobě a podílet se na vytváření společného obrazu českého knihovnictví, kterým chceme pozitivně ovlivňovat běžného uživatele a návštěvníka knihoven. Přejeme si, aby se uživatelé do knihoven rádi vraceli a aby věřili, že v knihovně vždy naleznou odpovědi na to, co hledají.

Bude vás zajímat, že...

... laureátem mezinárodní literární **Ceny Franze Kafky 2018** byl zvolen odbornou porotou 21. května 2018 **Ivan Wernisch**. Český básník je osmáctým nositelem této ceny. Ivan Wernisch (1942) je jedním z hlavních představitelů 60. let, vedle vlastní tvorby také překládá z několika jazyků. Jeho verše byly zhudebněny Milanem Hlavsou a Mikołášem Chadimou. Cenu převezme na slavnostním ceremoniálu v Brožíkově síni Staroměstské radnice v Praze koncem října.

31. ročník časopisu Duha očima čtenářů

Jan Lidmila, Jana Nejezchlebová

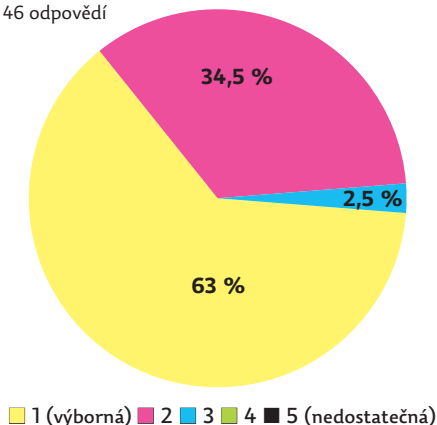
Jan.Lidmila@mzk.cz, Jana.Nejezchlebova@mzk.cz

Na začátku roku 2018 vyzvala redakce časopisu Duha své čtenáře, aby se ohlédlí za minulým ročníkem. Formou ankety měli možnost zhodnotit obsahové i grafické změny, jimiž Duha v posledním roce prošla. Anketa probíhala v elektronickém prostředí během měsíce ledna a obsahovala pět otázek. Zapojilo se do ní celkem 46 respondentů. O výsledcích ankety bychom Vás rádi prostřednictvím tohoto článku informovali.

Úvodní otázky ankety zjišťovaly reakce čtenářů na obsahovou stránku Duhy. V posledním ročníku došlo k úpravám v uspořádání rubrik a celkovému pojetí jednotlivých čísel. Obsahovou kvalitu příspěvků bylo možné oznámkovat na škále 1–5. 63 % respondentů ji hodnotilo jako výbornou, 35 % respondentů jako chvalitebnou. Pouze jeden respondent zvolil známku dobrou (viz graf č. 1). Lze proto předpokládat, že s obsahovou kvalitou článků jsou čtenáři Duhy spokojeni.

Graf č. 1
Jak hodnotíte obsahovou kvalitu příspěvků v časopise Duha?

46 odpovědí

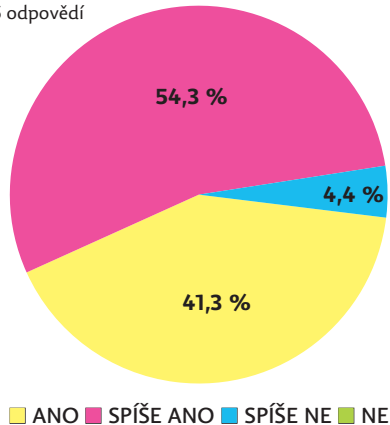
Druhá otázka zjišťovala, do jaké míry odpovídá struktura a tematická šíře příspěvků v časopise potřebám čtenářů. 41 % respondentů uvedlo, že Duha úspěšně naplňuje jejich informační potřeby, u 54 % čtenářů se tak z velké části také děje (viz graf č. 2).

Následující otázka zjišťovala, jaká témata čtenáři v Duze postrádají. Polovina respondentů uvedla, že jim žádné téma nechybí. Z ostatních odpovědí vyplynuly některé zajímavé podněty. Na jejich základě se redakční rada rozhodla:

- pokračovat v rubrice Inspirace, podněty, náměty a přinášet praktické rady knihovníkům,
- pravidelně zařazovat do každého čísla příspěvky z malých knihoven,
- od 2. čísla zahájit právní poradnu, ve které právníčka MZK odpovídá na podněty knihovníků z veřejných knihoven,
- do 4. čísla zařadit odborný příspěvek o zpracování statistiky v knihovně,

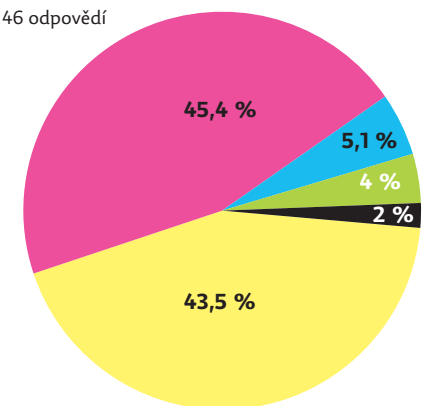
Graf č. 2
Odpovídá struktura a tematická šíře příspěvků v časopise Vaším potřebám?

46 odpovědí

Graf č. 3
Jak hodnotíte grafickou úpravu
tištěné duhy?

46 odpovědí

■ 1 (výborná) ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 (nedostatečná)

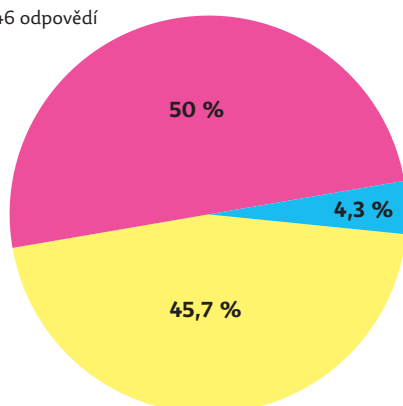
- příští ročník časopisu tematicky věnovat problematice veřejných knihovnických a informačních služeb.

Často zmiňovaným podnětem byly také příspěvky věnované současné zahraniční literatuře. V reakci na tento požadavek se redakční rada usnesla na vydání speciálního 5. čísla Duhy, které bude uvedené tematicce vyhrazeno. Toto číslo vyjde na konci roku 2018 a bude distribuováno společně se 4. číslem.

Závěr ankety se zabýval grafickou stránkou tištěné a elektronické Duhy. Především tištěná podoba časopisu prošla řadou

Graf č. 4
Jak hodnotíte grafickou úpravu
elektronické Duhy?

46 odpovědí

■ 1 (výborná) ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5 (nedostatečná)

zásadních úprav a 44 % respondentů ji vyhodnotilo jako výbornou. Chvalitebné hodnocení pak získala u 46 % odpovídajících. Zbývajících 10 % se rozložilo mezi zbývajících známky stupnice (viz graf č. 3). Lepší hodnocení v očích respondentů získala elektronická podoba Duhy – 46 % ji hodnotilo známkou 1 a 50 % známkou 2 (viz graf č. 4).

Děkujeme všem respondentům, kteří věnovali svůj čas Duze a nad minulým ročníkem časopisu se zamysleli. Jejich zpětné vazby si vážíme a z uvedených podnětů rádi vydáme při další redakční práci.

Bude vás zajímat, že...

... vyšel Zpravodaj Společnosti Jiřího Mahena Milř 19/2017. Texty sborníku připomínají různá významná literární výročí. Ivan Němec se zaměřil na dvě divadelní inscenace. Drama Nasreddin čili Nedokonalá pomsta Jiřího Mahena, jehož premiéra se uskutečnila v Divadle Na hradbách 1928, knižně vyšlo v roce 1930, a na hru Josefa Kainara Nebožtík Nasredin, premiéra v Divadle ABC i knižně vydání v roce 1959. K místům pobytu Jiřího Mahena i k literárním setkáním se vrací články Jana Laciny Krajiny Jiřího Mahena, Karly Mahenové Návštěva u Františka Hlavici, Františka Všetického Kouzlo země bylo mocné ... Devadesáté narozeniny Jiřího Rambouska připomíná článek Davida Kroči a Jiří Poláček se věnuje výročí Františka Xavera Šaldy (1867–1937) a čtvrtstoletí Mahenova památníku.

Ahoj Lipsko!

Tomáš Kubíček

Tomas.Kubicek@mzk.cz

Mezinárodní knižní veletrh v Lipsku je bezesporu jedním z nejvýznamnějších světových svátků literatury a knižní kultury nejen v Evropě. Během čtyř návštěvních dnů projde branami veletržního komplexu přes čtvrt milionu návštěvníků; tedy zhruba šestkrát víc, než navštíví každoročně pražský Svět knihy. Je pro ně připravena řada setkání s autory, diskusních fór, knižních prezentací a doprovodných výstav. Podstatná část veletrhu se přitom odehrává ve městě, kde v první veletržní den začíná festival „Lipso čte“ (Leipzig liest). Být na veletrhu v Lipsku je povinností nejen pro každého seriózního evropského nakladatele, ale i pro národní státy, které se pokoušejí získat v jeho rámci co nejviditelnější pozici. Lipsko je totiž klíčem k německému knižnímu trhu. I z toho důvodu zahájila Česká republika před třemi lety jednání o hlavním hostování na veletrhu. Povedlo se:

Hlavní zemí veletrhu budeme už napřesrok, v březnu 2019.

Přípravu prezentace českých autorů a české knižní kultury má na starosti Moravská zemská knihovna v Brně, a už druhým rokem ji koordinuje prostřednictvím dramaturgické rady, v níž přední odborníci, kteří se na různých úrovních a postech zabývají českou literaturou a kulturou i její prezentací v zahraničí, diskutují o podobě budoucího českého programu.

Letošní ročník lipského knižního veletrhu byl otevřen ve čtvrtek 15. března a probíhal do neděle 18. března. Hned první den bylo dlouholetým ředitelem veletrhu Oliverem Zillem slavnostně vyhlášeno hostování České republiky v roce 2019. Na tiskové konferenci, které se vedle Zilleho zúčastnil ministr kultury České republiky Ilja Šmíd spolu s předními reprezentanty města Lipska, státu Sasko i České

Český stánek na Lipském knižním veletrhu

republiky, byl představen program Českého roku, který zahrne nejen prezentaci v rámci veletržního týdne v březnu 2019, ale zpřítomní současnou českou kulturu v německojazyčné oblasti po dobu celého roku, od října 2018 do listopadu 2019. Do projektu nazvaného Český rok jsou zapojeny desítky kulturních institucí z České republiky, Německa, Švýcarska a Rakouska. Nejen v saském Lipsku, ale v celé německojazyčné oblasti tak budou během čtrnácti měsíců představeni čeští spisovatelé, česká knižní kultura, české myšlení, české výtvarné umění, český komiks, česká hudba, český design nebo česká fotografie. Podobně bude mít publikum v Praze, v Brně a v dalších městech České republiky možnost poznat současnou podobu a témata literatury německé.

Cílem projektu Český rok je zintenzivnit česko-německé kulturní styky a obecně zvýšit povědomí o dvou historicky, jazykově i geograficky blízkých zemích. Proto je řada

programů v rámci Českého roku koncipována tak, aby se stala trvalou součástí česko-německé kulturní výměny.

Ochutnávkou byl pro německé publikum už letošní veletržní program. V jeho rámci proběhla autorská čtení či debaty s výraznými osobnostmi současné české prózy, poezie i dramatu. Svoji současnou tvorbu, a tím i aktuální podobu české literatury a literárního života, představili Michal Ajvaz, Bianca Bellová, Petr Borkovec, David Drábek, Sylva FischEROVÁ, Arnošt Goldflam, Jiří Hájíček, Petr Hruška.

Skutečnost, že zvýšená intenzita propagace české literatury v souvislosti s Českým rokem má pozitivní dopad v německojazyčném prostoru dokazuje i množství letošním žádostí o podporu překladu českých knižních titulů do němčiny: zatímco v minulých letech docházely pravidelně tři čtyři žádosti, letos se jich v prvním kole sešly více než tři desítky. Informace o projektu a programu naleznete na stránkách <http://www.ahojleipzig2019.de>.

Ministr kultury ČR Ilja Šmíd při úvodním projevu

Otevření českého stánku na Lipském knižním veletrhu

Moravská zemská knihovna zřizuje Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven

Martina Huječková

Martina.Hujeckova@mzk.cz

Dlouho se o něm mluvilo, dlouho se na něj čekalo a teď je tu. Vážené kolegyně, vážení kolegové, ráda bych Vás seznámila s nově vzniklým Metodickým centrem pro rekonstrukci a výstavbu knihoven.

Vznik metodického centra je motivován současnými potřebami veřejných knihoven, které se od forem tradiční práce se čtenáři stále více soustřeďují na poskytování širokého spektra služeb a programů, které se váží k jejich funkci jako komunitních center

zaměřujících se na rozvoj občanské společnosti. Takto je ostatně i záměr metodického centra definován ve Státní kulturní politice a v národní koncepci knihoven. Navíc tomuto cíli vycházejí vstříc i nové programy na obnovu a vybavení knihoven jakým je například program Obecní knihovny, který mohou už třetím rokem díky aktivnímu přístupu ze strany krajské reprezentace využívat jihomoravské knihovny. Ostatně podobné programy už byly spuštěny i v dalších krajích.

Naším posláním je být k ruce všem zřizovatelům knihoven a knihovníkům, kteří budou mít zájem své knihovny vylepšovat, hledat s nimi nejenom jejich architektonickou podobu (tedy prostorové uspořádání a vybavení), ale diskutovat spolu s nimi i možné funkce, které by veřejná knihovna v daném místě mohla plnit ve prospěch obce. Nyní máme před sebou pilotní rok díky podpoře, kterou jsme získali z programu VISK. V jeho rámci máme v úmyslu vytvořit síť spolupracovníků, zjišťovat v terénu aktuální potřeby knihoven, založit databázi kontaktů a dobrých příkladů z praxe a hlavně přesvědčit Vás, že naše práce Vám může být ku prospěchu.

Na začátku jsme si položili několik otázek:

- Jak můžeme v rámci tohoto projektu pomoci knihovníkům prosazovat zájmy knihoven v souvislosti s jejich účelem?
- Jak identifikovat možnosti konkrétní knihovny, k nimž by měly být následně namířeny prostředky na jejich rekonstrukci či dovybavení?
- Jak pro tyto knihovny zajistit a zajistit nejvhodnější realizaci jejich projektu?
- Kde je možné získat prostředky pro rekonstrukce knihoven?
- Jaké materiály jsou v tuto chvíli k tomuto tématu k dispozici?

Abyste naše práce nebyla dělána od psacího stolu, ale v co nejtěsnějším kontaktu s běžnou praxí knihoven, rozhodli jsme se sestavit síť tzv. ambasadorů z řad architektů, zřizovatelů a knihovníků, kteří budou fungovat (někteří už i fungují!) v rolích konzultantů. Knihovníci či zřizovatelé by tak mohli využít našich služeb a postupně zjišťovat, co vlastně jejich knihovna potřebuje – zdali jsou to opravdu jen nové regály, nebo zda by bylo možné uvažovat o nové funkčnosti, novém posláním jejich knihovny a třeba i proměně jejího celkového vnímání

v kontextu města a jeho obyvatel. Každá knihovna má totiž svoji specifickou roli, která je vázána právě k místu, kde působí, k lidem, kteří ji mohou využívat.

Koncept metodického centra jsme již představili v Praze na akci Knihovnická dílna 2018. Bezprostředně se nám ozvaly knihovny ze Žďáru nad Sázavou, Železného Brodu, Ústí nad Labem, Petřvaldu a chtějí pomoci. Nastavujeme cesty, zkoušíme, co dokážeme a jestli námi navržená ambadorská síť bude fungovat. Už nyní se ukázalo, že pokud už knihovna chce rekonstruovat, bude pro ni zásadní nejenom samotná rekonstrukce, ale i předprojektová příprava, kde by se v co nejširší možné diskusi knihovníci měli ptát:

- Jakou cestou se bude naše knihovna v příštích letech ubírat?
- Jaký typ služeb knihovny našeho typu mohou nabízet?
- V jaké podobě by tyto služby mohly fungovat u nás?
- Kdo všechno jsou a kdo ještě mohou být našimi čtenáři?
- Jak knihovnu vnímají její vlastní zaměstnanci?
- A v neposlední řadě: Jak znějí základní koncepční materiály našeho zřizovatele v souvislosti s rozvojem občanské společnosti a kultury v naší obci?

To je základ, kolem kterého by se mělo s každou jednotlivou knihovnou diskutovat o její nejideálnější podobě. Nejde totiž jenom o to vymalovat, koupit nové regály, pěkná křesílka. Zásadní otázkou se zdá být sám charakter změn, které musejí směřovat k tomu, aby s knihovnou v nové podobě byli spokojeni čtenáři, zřizovatel i její zaměstnanci. Je to rozhodnutí zodpovědné, a proto by se mu každá knihovna měla věnovat s plnou vážností. Nabízíme pomoc při modelování těchto diskusí, při

definování cílů, k nimž by rekonstrukce měly vést, ale i praktickou pomoc při jednotlivých krocích tohoto procesu – ať už prostřednictvím našich „konzultantů“, našich databází příkladů z praxe či příslušných norem, popřípadě našich vlastních zkušeností, které se budou v průběhu existence metodického centra prohlubovat.

A nezapomínejme na jednu důležitou věc. I když chceme dělat z knihoven komunitní, vzdělávací a volnočasová centra, pořád bychom měli mít na paměti, že základem naší práce jsou knihy. Práce s nimi a nad nimi. I zde Vám rádi nabídneme naše zkušenosti ohledně jejich stavění, třídění, ale i vyřazování. Pro praktickou práci s nimi pak bude možné využívat i webových stránek *kurzy.knihovna.cz*, které pod svoji správu MZK převzala a kde by se pomalu měly objevovat i nabídky seminářů, příklady práce čtenářských klubů, ale i vzdělávací programy pro knihovníky, které se zaměří na inovační potenciál naší, společensky tak důležité práce.

Jsmo na začátku, ale pár kroků už máme za sebou. Proto bych chtěla poděkovat všem, kdo se mnou na toto téma diskutují – knihovníkům J. Sikorové, J. Jukloví, E. Měřínské, M. Bočkové, architektům K. Bidlovi, P. Leškovi, místostarostce M. Burjanové a celému našemu oddělení vzdělávání a krajské metodiky v MZK. A těším se na další podněty a další aktivní partnery. Bez Vás, knihovníků a zřizovatelů knihoven, bez Vaší zkušenosti a ochotě se na naší práci podílet a využívat ji, by metodické centrum poměrně rychle pozbylo svůj smysl.

Ráda bych Vás rovněž prostřednictvím Duhy pravidelně informovala o naší práci a poskytla Vám možné podněty pro Vaše přemýšlení. Už příště se proto budeme věnovat roli architektů při rekonstrukci knihoven. A už teď se těším na Vaše dotazy i podporu.

Metodické centrum pro výstavbu a rekonstrukci knihoven:

Martina.Hujekova@mzk.cz

Kurzy.knihovna.cz

Kateřina Hošková

Katerina.Hoskova@mzk.cz

Portál *kurzy.knihovna.cz* je rozhraní pro e-learningové kurzy fungující na platformě LMS Moodle již od roku 2011. Je součástí portálu *knihovna.cz*, který rozvíjí knihovnická komunita. Zpřístupňuje odborné i laické veřejnosti e-learningové kurzy z oboru informační věda a knihovnictví. Cílem je také poskytnout prostor všem tvůrcům e-learningových kurzů a nabídnout jim možnost sdílení jejich kurzu s dalšími uživateli tohoto portálu.

Portál *kurzy.knihovna.cz* po více než sedmi letech přebírá do své správy Moravská zemská knihovna v Brně, která tak bude pokračovat

v činnosti, kterou doposud prováděl Kabinet informačních studií a knihovnictví. Portál prošel po převodu na nový server MZK rozsáhlou aktualizací a nadále poskytuje stabilní prostředí pro e-kurzy pro knihovníky.

Portál nabízí stávající kurzy, a to nejen aktuálně tutorované, ale i volně dostupné kurzy z nejrůznějších oblastí oboru informační vědy a knihovnictví, které přinášejí bohatou zásobu studijních textů. Je zde prostor pro rozšíření nabídky, počítá se spuštěním dalších kurzů odrážejících aktuální potřebu v knihovnickém oboru.

V současnosti na portálu kurzy.knihovna.cz běží tutorované kurzy Knihovnický kurz, Služby knihoven a Digitalizace v knihovnách, provozované Moravskou zemskou knihovnou, dále Knihovnické minimum Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě, jazykové kurzy knihovnické angličtiny e-LKA a proELKA (v současné době vzniká i e-LKA 3).

Nově byl spuštěn netutorovaný volně přístupný a časově neomezený kurz Portál Knihovny.cz, jehož cílem je přehledně shrnout a všem zájemcům z řad odborné veřejnosti představit základní i pokročilé funkce portálu Knihovny.cz. V návaznosti na zavedení nové

legislativy o ochraně osobních údajů vzniká také nový e-learningový kurz GDPR pro knihovníky, který bude na portálu kurzy.knihovna.cz přístupný všem zájemcům.

Moravská zemská knihovna nyní připravuje také novou podobu akreditovaných rekvalifikačních kurzů dle Národní soustavy kvalifikací, které doposud byly nabízeny jen ve formě prezenční výuky. Nově vzniklé kurzy budou ve formě blended learningu, tedy kombinací e-learningu a prezenčních setkání. Od podzimu bude spuštěn na portálu kurzy.knihovna.cz pilotní běh dvou kurzů, a to Knihovník v přímých službách a Referenční knihovník.

Kurzy.knihovna.cz

The screenshot shows the login page of the Kurzy.knihovna.cz website. On the left, there is a login form with fields for 'Uživatelské jméno' (Username) and 'Heslo' (Password), a checkbox for 'Zapamatovat jméno uživatele' (Remember username), and a 'Přihlášení' (Login) button. Below the form, there is a link to 'Začněte nyní vytvořením nového účtu!' (Start now by creating a new account!) and a link to 'Zapomněli jste heslo?' (Forgot your password?). On the right, there is a yellow box with a message from the user, stating that the website has been moved to a new server and that all accounts have been deleted. The message also mentions that the user should contact Mgr. Kateřinu Hoškovou (hoškova@mzk.cz) for account setup. Below the message, there is a 'Kurzy' (Courses) section with a dropdown menu showing 'Kurzy knihovnických služeb a zpracování fondů' (Courses of library services and processing of collections) and 'Kurzy práce s informacemi a informačními zdroji' (Courses of work with information and information sources). The 'Kurzy knihovnických služeb a zpracování fondů' section lists several courses: 'Knihovnické minimum', 'Knihovnický kurz', 'Služby knihoven', and 'Fantastika v současné české literatuře'. The 'Kurzy práce s informacemi a informačními zdroji' section lists 'Kurz práce s informacemi 2014', 'Citační kurz projektu e citace', and 'Citace pro knihovníky'.

Úvodní stránka portálu kurzy.knihovna.cz

Bude vás zajímat, že...

... v průběhu května a června tohoto roku proběhla v MZK **série literárních seminářů věnujících se současné světové beletristické tvorbě**. Ve čtyřech půldenních seminářích jsme se seznámili s německy, francouzsky, italsky, španělsky a portugalsky psanou současnou beletrií, jeden seminář byl věnován severské moderní literatuře. Zájemci, kteří neměli možnost se seminářů zúčastnit, se mohou podívat na prezentace, které byly předneseny odborníky na jednotlivé literatury. Prezentace jsou ke stažení v archivu akcí pro knihovníky po rozkliknutí jednotlivých seminářů. (https://www.mzk.cz/pro-knihovny/vzdelavani-knihovniku/archiv_akci).

Mgr. Miroslava Sabelová, ředitelka Knihovny města Ostravy

Marie Šedá
seda@svkos.cz

„Naši nejdůležitější značkou je vlastní činnost knihovny, především dobré služby. Naší snahou je nevystupovat jako uzavřená instituce, ale otvírat se mnoha aktivitám.“

Když se řekne Mirka Sabelová, automaticky naskočí spojení Knihovna města Ostravy. Mgr. Miroslava Sabelová se narodila v Ostravě, je absolventkou Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (Ústav informačních studií a knihovnictví). Knihovnické profesi se věnuje od roku 1988, zpočátku působila v Knihovně města Ostravy ve výpůjčním oddělení a v oddělení automatizace, díky tomu poznala knihovnickou práci z praktické stránky. Od roku 2000 stojí v čele knihovny, která pod jejím vedením zcela změnila svou tvář. Knihovna města Ostravy je třetí největší knihovnou v České republice, zaměstnává cca 150 lidí. „Vést takovou knihovnu je jako vést malou firmu“, říká Mirka. Po nástupu do funkce bylo potřeba řešit mnoho praktických problémů – knihovnu bylo nutné automatizovat, přestěhovat mnoho poboček a rekonstruovat hlavní půjčovnu v centru Ostravy. Rekonstruované pobočky a ústřední knihovna, spolu s bohatou činností ve prospěch komunity, jsou jejím největším úspěchem a radostí.

KMO se pod vedením Mirky Sabelové profiluje jako instituce, která je na území České republiky jedním z nositelů nových přístupů, je založena na moderních směrech rozvoje knihovnictví. Služby knihovny jsou zajišťovány integrovaným způsobem, v úvahu je brána rozmanitost uživatelů. Knihovna se profiluje jako „místo pro handicap“, místo sociální odpovědnosti a jako instituce, která se zaměřuje

na zachování paměti místa a rozvíjení kulturního povědomí o významných osobnostech regionu. Jak sama říká: „Podle mého názoru je základním a prvořadým úroveň služeb, přístup zaměstnanců, ale také úroveň prostředí.“

Pod vedením Mgr. Miroslavy Sabelové knihovna rozvíjí spolupráci nejen s organizacemi v místě, ale také s univerzitami, zahraničními knihovnami v rámci mezinárodních projektů a celou řadou dalších partnerů. „Knihovna města Ostravy je dobrá značka

a zájem o spolupráci s ní je značný, proto si stále myslím, že bychom u řady aktivit mohli více využívat pomoci aktivních jednotlivců nebo institucí. Zajistit každodenní provoz na 28 místech Ostravy, k tomu vymyslet a realizovat několik stovek akcí ročně nejen v průběhu dne a pracovního týdne, ale často po večerech či víkendech, je fyzicky i psychicky náročné a podělit se o starosti či požádat o pomoc není ostuda. Naše působení ve městě je běh na dlouhou trať a nemůžeme vyhořet jako komety“.

Jako ředitelka se snaží optimalizovat vnitřní strukturu organizace ve prospěch vzniku oddělení, která zajišťují důležité oblasti prezentace knihovny, její „značky“ nebo oblast vzdělávání. Vidí totiž jako nezbytné zapojení knihovny do aktivit spojených s propagací knihovny a role knihovnictví ve společnosti. Knihovna připravuje každý rok mnoho celoměstských projektů (Černé oči Ostravy, Paměť Ostravy), ale zapojuje se aktivně také do projektů celostátních. Mirka stála za vznikem projektu Romaři Kereka, díky kterému vznikla zcela unikátní knihovna v Ostravě Vítkovicích, zohledňující potřeby minority.

Mirka dbá na to, aby zaměstnanci její knihovny byli vzdělanými odborníky. Podporuje systém jejich odborných výměnných stáží. Profesionálně vedené Centrum vzdělávání KMO vytváří koncepci vzdělávání organizace, organizuje a realizuje vzdělávání pro zaměstnance a veřejnost. „Vzdělání je naše investice do budoucnosti, v konkurenci jiných kulturních a vzdělávacích nabídek můžeme

zaujmout pouze odborně připravenými aktivitami a službami.“

Když jsme Mirku Sabelovou v roce 2017 pozvali do Hyde Parku informačních profesionálů na Slezskou univerzitu v Opavě, měla obavy, zda bude její vyprávění někoho zajímat. Studenty si ale naprosto podmanila – svou profesní cestou, vnímáním oboru, přístupem k práci. Jak ji studenti vnímali? Jako pracovitou, poctivou v oboru, lidskou a důslednou ve své práci. Jako šéfa, kterého si mohou zaměstnanci vážit, šéfa s pozitivním přístupem k práci a lidem.

Knihovna města Ostravy pod jejím vedením získala i mnohá ocenění - v roce 2007 za vybudování komunitního centra Romaři Kereka (Romský kruh), v roce 2010 se stala historicky první Městskou knihovnou. Za své aktivity ve prospěch české knihovnické komunity získala v roce 2016 Cenu českých knihovníků. Mirka Sabelová je členkou SKIP od svého příchodu do knihovny, pracuje nejen v Regionálním výboru SKIP 10, ale působí i jako členka Výkonného výboru a Předsednictva SKIP ČR. Má v sobě lidskou pokoru vůči knihovnickému oboru i vůči své práci, knihovnictví považuje za perspektivní obor. S jemným humorem zvládá i náročné situace. Když jsem se jí ptala, co považuje za největší problém v oblasti knihovnictví v České republice, shrnula to takto: „Problém je nezájem státu, podceňování role knihoven, pomalé řešení problematiky autorského zákona (především ve vztahu k e-dokumentům). Ale změna tohoto stavu je částečně v našich rukách a budoucnost je vždy otevřená.“

Bude vás zajímat, že...

... MZK v Brně uspořádala koncem r. 2017 praktický seminář na téma **Knihovníci knihovníkům** – inspirace z knihoven, na kterém zazněly příspěvky aktivit s dětmi z různých knihoven od batolecího věku až po starší školní web. Praktické postupy, náměty a doporučení můžete najít ve stejnojmenné **publikaci na webu Moravské zemské knihovny** – v odkazu Pro knihovny – Region – Metodická činnost. ...

Oči Brna v letních měsících

Romana Macháčková

Romana.Machackova@mzk.cz

Červen – srpen: Františka Stránecká

Morava pohádková, Morava lidová

Spisovatelka a sběratelka moravských pohádek a folkloru Františka Stránecká je přirovnávána k Boženě Němcové. Podobností by se v jejich tvorbě dalo vystopovat více, například že obě začaly svou literární kariéru psaním pohádek, oběma pomohl k vydání první jejich knihy K. J. Erben, obě spisovatelky obrátily svou pozornost k vesnickému lidu a zabývaly se národopisem. Přesto na rozdíl od Boženy Němcové dílo Františky Stránecké upadlo téměř v zapomnění. Často jí bylo vyčítáno silné ovlivnění jejího díla náboženstvím.

Františka Stránecká (rozená Všecková) se narodila 9. března 1839 ve Velkém Meziříčí Františku Všeckovi, purkrabímu na místním zámku, a jeho ženě Kateřině, dceři lesního. Vzdělání se Františky a jejím dvěma bratrům dostalo díky kaplanu Janu Havlíčkovi, který chodil do domácnosti děti vyučovat. Všechny tři děti pak jezdily skládat zkoušky do Jihlavy. Františka převzala kromě vědomostí od vlastence Havlíčka také silnou a neochvějnou lásku ke svému národu, k rodné zemi a také k prostému lidu. Zároveň byla její fantazie podněcována setkáváním se zámeckými službami, se staženkami, které pásaly dobytek na stráních, a s vězni, kteří si na zámku odpracovávali své tresty. Ti všichni jí vyprávěli pohádky a pověsti, které se šířily od úst k ústům. V roce 1848 se celá rodina Všecková přestěhovala do Stránecké Zhoře, kde se otec stal hospodářským správcem. I tam za dětmi dojížděl páter Havlíček a provedl je celým studiem nižšího gymnázia.

2. září 1855 se Františka provdala za soudního adjunkta Ignáta Kerschnera. Pět let žili

manželé Kerschnerovi v Uhrách, v roce 1860 se přestěhovali do Uherského Hradiště. Narodily se jim celkem čtyři děti – Marie, Ludvík, Pavla a Anna (zemřela ve čtyřech letech). Roku 1866, kdy v zemi řádila cholera, zemřela Františkina matka. Dcera se o ni obětavě starala a sama se následně touto nemocí nakazila. V té době se začaly Františky vracet pohádky z dětství, rodinný lékař František Skřivan ji vybídl, ať je sepiše. Byl to právě on, kdo je pak zaslal K. J. Erbenovi, který je doporučil nakladateli Eduardu Grégrovi. Roku 1868 vyšly pod názvem *Pohádky z Moravy* a tehdy také vznikl pseudonym Františka Stránecká. V roce 1874 byl manžel Ignát Kerschner povolán jako vrchní rada do Brna. Rodina se tedy přestěhovala natrvalo do bytu č. 5 na Veveří ulici. V Brně se Františka

Stránecká velmi angažovala v aktivitách spolku Vesna, věnovala se psaní povídek, kde se objevoval rys, který jí přinesl úspěch. Byly to prvky národopisné – přesné popisy krojů, zvyků, znalost životních poměrů lidu. Zájem o národopis vzbudili ve spisovatelce přátelé František Bartoš a Ignác Wurm. Stránecká velmi aktivně sbírala říkadla, písničky, zapisovala recepty, všímala si zařízení vesnických chalup, obkreslovala a vyšívala lidové vzory.

Její literární práce vycházely v *Koledě*, *Obzoru*, *Světozoru*, *Literárních listech*, *Zábavných listech*, *Pokroku*, *Moravanu* ad. Spisovatelka zemřela 27. května 1888. Pohřbena je na Ústředním hřbitově v Brně.

Výstava *Františka Stránecká. Morava pohádková, Morava lidová* bude v Moravské zemské knihovně v Brně k vidění od června do srpna 2018. Více informací o doprovodném programu sledujte na www.mzk.cz/oci-brna.

Zvláštní vydání zvláštních vydání

Barbora Buřičová z Babčic
barbora.buricova59@gmail.com

CHLUPOVÁ, Radka a Jaromír KUBÍČEK. *Zvláštní vydání: žurnalistika v srpnu 1968 v moravských krajích*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2018. 677 s. ISBN 978-80-7051-236-4.

*Do třetice všeho dobrého
Třikrát přišla Čechům svoboda z Východu:
Před tisíci lety Cyril a Metoděj.
Před dvaceti třemi lety Rudá armáda.
Před půlrokem Alexander Dubček.
Tím se historie vyčerpala.
Po čtvrté již od Východu přišli okupanti.¹*

Na letošní rok připadá mnoho výročí, která si zasluhují naši pozornost. Jedním z nich je i srpen roku 1968. Pro připomenutí významných událostí minulosti volí knihovny většinou formu přednášek, besed nebo tematických bibliografií. I ty velké se jen ojediněle pouští do vydávání odborných publikací, tak jak to udělala na začátku tohoto roku Moravská zemská knihovna v Brně. Při pohledu na obsah a rozsah publikace „Zvláštní vydání“ je zřejmé, že se jednalo o rozsáhlý badatelský projekt, jehož výstupem

ve správném načasování bylo vydání publikace tiskem. S probíhajícím výzkumem byla odborná veřejnost poprvé seznámena přednáškou Jaromíra Kubíčka „Fenomén zvláštních vydání novin ze srpnových dnů okupace ČSSR 1968“ na 20. kolokviu českých, moravských a slovenských bibliografů konaném v říjnu 2017 v MZK v Brně. Ve formě článku vyjde ještě letos v elektronickém sborníku z tohoto kolokvia.

Kolektivní monografii „Zvláštní vydání“ o 677 stranách zpracovali Mgr. Radka Chlupová, MBA a doc. PhDr. Jaromír Kubíček, CSc. Srdcem celé knihy je rozsahem největší část „Sedm srpnových dnů v regionech“. Doprovází ji statě „Periodický tisk v Československu v období 1945–1970“ a „Žurnalistika v srpnu 1968 v moravských krajích“.

V úvodu autoři odkazují na podobná díla, kterých ovšem nebylo jak na celostátní, tak regionální úrovni mnoho. Stať „Periodický tisk v Československu v období 1945–1970“ se zabývá dějinami žurnalistiky ve zmíněných letech.

¹ Nezarazené zprávy. In: CHLUPOVÁ, Radka a Jaromír KUBÍČEK. *Zvláštní vydání: žurnalistika v srpnu 1968 v moravských krajích*. Brno: Moravská zemská knihovna, 2018, s. 312.

Připomíná Košický vládní program, vliv února 1948 na vydávání periodik, zákon 231/1948 Sb. z. a n. a samozřejmě i zákon 184/1950 Sb. o vydávání časopisů, který umožnil vydávání vesnických a závodních novin. Nezapomíná ani na zákon č. 84/1968 Sb. z 26. 6. 1968 o periodickém tisku a hromadných sdělovacích prostředcích, který zrušil cenzuru a svým způsobem měl za následek explozi informací a honbu za senzací. Atmosféra uvolnění trvala jen krátce, již 12. září 1968 vláda přijala usnesení o zřízení Vládního výboru pro tisk a informace, který sledoval a hodnotil činnost sdělovacích prostředků. A znova nastoupila cenzura, které se však, jak uvádí autoři, snažili redaktoři vyhnout prostřednictvím vnitřní cenzury a autocenzury. Zvláštní vydání byla reakcí na mimořádnou situaci v Československu a způsobem většiny vydavatelů novin jak rychle reagovat na změny a náklady ve společnosti. Vydavatelé a novináři pracovali pod velkým stresem. Zvláštní vydání byla rozdávána zdarma na ulicích. Někde vycházela společně pro několik novin.

Výzkum, který probíhal ve fondech MZK a od poloviny roku 2016 v moravských archívech a muzeích, je prezentován ve stati „Žurnalistika v srpnu 1968 v moravských krajích“. Podrobně se zabývá složitostí vydávání novin v srpnových dnech na Moravě. Vydávání tisku ztížilo obsazení redakce Rudého práva v Brně i jeho tiskárny okupačními vojsky. Několik zvláštních vydání vyšlo na cyklostylu. První tištěné zvláštní vydání pod názvem Zvláštní vydání redakcí všech brněnských listů vyšlo 22. 8. 1968 v poledne. Nejvíce zvláštních čísel vydala redakce závodního časopisu Tatrovák, celkem 22, vycházela 3x denně. Stať připomíná i dění po srpnu 1968, a to nejen seznamem

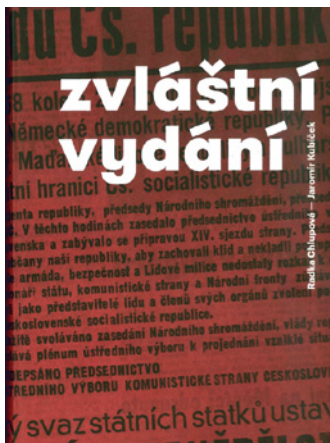
šéfredaktorů ústředních a moravských deníků a závodních časopisů, kteří museli svá povolání v době normalizace opustit. Kapitola „Sedm srpnových dnů 1968 v regionech“ obsahuje články z tisku, samostatně za Kraj jihomoravský a Kraj severomoravský. Na začátku jsou uvedeny články z ústředních deníků, pak následuje členění podle okresů.

Při výběru dokumentů do publikace kladli autoři důraz na zachycení oficiálních regionálních

stanovisek stranických a státních orgánů, ale také komentářů představitelů vědeckého a kulturního života v příslušném regionu. Přestože byla zvláštní vydání předmětem sběratelského zájmu MZK v Brně, některá z nich její pozornosti unikla, a proto byly pro potřebu této publikace pořízeny jejich digitální kopie z fondů výše zmíněných paměťových institucí. Vybrané články, jak z tištěných originálů, tak

z digitálních kopií, byly autoři ručně přepsány při respektování dobových pravidel pravopisu. Každý článek obsahuje citaci zdroje. Na konci jednotlivých kapitol jsou uvedeny bibliografie zvláštních vydání.

Dokumentární publikaci dotváří seznam literatury, jmenný a místní rejstřík, předmluva a resumé v angličtině. Kniha je doplněna fotografiemi zhotovenými MZK v Brně a Moravským zemským archivem. Mnoho fotografií bohužel nemohlo být zařazeno, protože nebylo možné získat povolení k jejich zveřejnění. Publikace zachycuje nejen zvláštní fenomén naší žurnalistiky ve vypjaté době, ale je také svědectvím o rozsáhlém výzkumu v poměrně krátkém čase. Je v ní zachycen velký kus práce, která usnadní bádání všem, kteří se o dění srpna 1968 nebo o žurnalistiku v tomto období na Moravě zajímají.

1918 – průkopníci veřejného knihovnictví: Jaroslav Frey

Jaromír Kubíček

kubicek.jaromir@gmail.com

Jaroslav Frey

KNIHOVNÍK MĚSTA HODONÍNÁ – VYDAVATEL PRVNÍHO ČASOPISU PRO ČTENÁŘE – BADATEL PSYCHOLOGIE A ČETBY MLADÝCH ČTENÁŘŮ – PROPAGÁTOR VOLNÉHO VÝBĚRU A POJÍZDNÝCH KNIHOVEN

Představitel obecních knihoven Jaroslav Frey (22. 5. 1902 Znojmo – 20. 3. 1983 na Znojemsku) vystudoval Filozofickou fakultu Masarykovy univerzity a svou profesní dráhu začínal co učitel na jedné střední škole v Brně. Láhalo jej ovšem být knihovníkem, v roce 1926 složil zkoušku na jednoroční Státní knihovnické škole a údajně z podnětu Jiřího Mahena se jím stal, když se na podzim 1926 přihlásil na konkurs a nastoupil do Městské knihovny v Hodoníně. Dalo by se však o něm říct, že nikde dlouho nepobyl. Od dubna 1930 pracoval rok v pražské dětské knihovně, kterou řídil profesor J. V. Suk, od května 1931 do února 1932 byl knihovníkem Baťovy závodní knihovny ve Zlíně a od května 1932 byl knihovníkem Ústřední knihovny hl. m. Prahy. Tam působil až do roku 1950, kdy jeho levicové názory se promítaly do jeho odborné činnosti a přesto, že jako pracovníku Ústředního vědecko metodického kabinetu při Státní knihovně ČSR mu byl dáván prostor k tvůrčí činnosti, pozornost si dnes zaslouží spíše jen jeho práce z meziválečné doby.

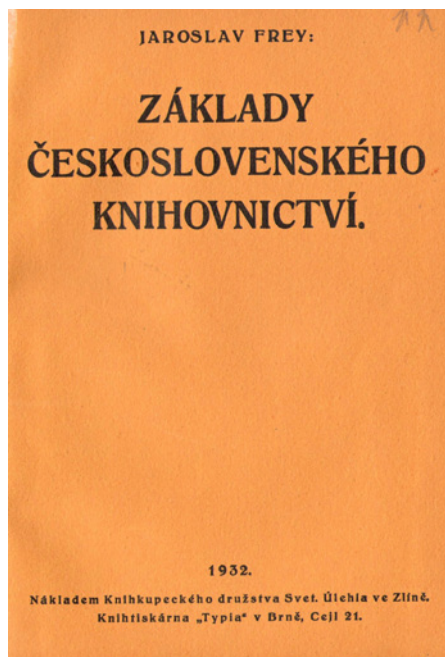
Jaroslav Frey z doby, kdy pracoval v Hodoníně

V období po vzniku Československé republiky vycházelo několik časopisů pro knihovníky, Jaroslav Frey však jako první realizoval časopis vydávaný knihovnou pro své čtenáře. Usiloval jím o zvýšení zájmu veřejnosti o příslušnou knihovnu především uveřejňováním přehledů nové literatury, která tvořila její přírůstek. Pod názvem *Knihovna* vyšlo tohoto měsíčníku v osmerkovém formátu po 12 stranách pět ročníků od ledna 1927 do února 1931, vydavatelem byla

knihovnická rada za redakce městského knihovníka Freye. Jeho náklad 500 výtisků hradily inzeráty a poplatky z prodloužení vybírání od čtenářů, kterým byl rozdáván zdarma. Pro knihovnu to byl způsob, jak od mechanického půjčování knih přispět ke skutečné osvětové a kulturní práci. Knihovna vydáváním vlastního časopisu získávala na významu i respektu.

Ve vzdělávacích kurzech pro knihovníky veřejných knihoven byl dáván hlavní důraz na procvičení *Příručky pro veřejné knihov-*

ny, kterou vydávalo Ministerstvo školství a národní osvěty od roku 1920. Jde o propracovaný návod jak třídit a značkovat knihy, zpracovávat seznamy pro čtenáře, provádět katalogizaci, postupovat při výpůjčním procesu, vést statistiku a účetnictví. Návod byl sice dokonalý, knihovníci se mu však často bránili, neboť vyžadoval příliš velkou administrativu na úkor vlastní práce se čtenářem a personální obsazení v městských

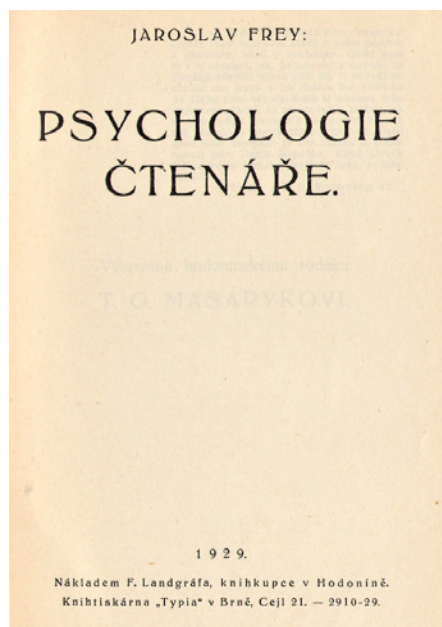

knihovnách spočívalo zpravidla na jedné osobě knihovníka, který si hledal dobrovolné pomocníky z řad školní mládeže. Příkladem praktického a snadnějšího postupu při administrativě se stala příručka Jaroslava Freye z roku 1932 *Základy československého knihovnictví* vydaná ve Zlíně, která vzbudila v odborném tisku zájem a pochopení (viz *Časopis československých knihovníků*, 1933). Frey patřil k prvním propagátorům volného výběru, když si svou práci usnadnil zpřístupněním knih čtenářům ve volně přístupných regálech, v nichž beletrii i naučnou literaturu sestavil v jedné řadě abecedně podle autorů. Tím prakticky vyloučil potřebu jmenných katalogů a odpadlo vyhledávání knih podle žádanek čtenářů. Smysl veřejných knihoven viděl v půjčování zábavné literatury, proto svou příručku doplnil o seznamy beletrie v další příručce *Čtenářův průvodce knihovnou* (Zlín 1932), v níž ovšem poprvé najdeme u každého z 1500 věcně utříděných českých knih také stručné vystižení obsahu. Ve spojení beletrie s naučnou literaturou v jedné řadě na regále spočíval ovšem také

jeho záměr, aby vzal čtenář odbornou literaturu častěji do ruky a vypůjčil si ji. V obecních knihovnách bylo pravidlem, že v knihovním fondu mělo být 20 % naučné literatury, její výpůjčky však dosahovaly jen 3 % z celkového počtu.

Ještě za Freyovy činnosti v hodonínské knihovně vyšla jeho nejrozsáhlejší studie *Psychologie čtenáře* (Hodonín 1929). Po důkladném seznámení s naší i zahraniční literaturou k tématu hodnotil v ní důvody, které čtenáře vedou při výběru knihy, posuzoval proces četby, jaký vliv mají na čtenáře jednotlivé žánry, a konečně hodnotil následky četby na čtenáře, ať již by šlo o získání požitků z četby, nebo zapomenutí na současný život, či zda jejím cílem byl odpočinek, a to vzhledem k věku čtenáře. Celá práce směřovala ke zhodnocení významu knihy z hlediska vzdělávání čtenáře, posuzovala jeho mravní názory a jednání.

Psychologie čtenáře se nadlouho stala pro J. Freye tématem, kterému se odborně věnoval. Když začal pracovat v pražské dětské knihovně, vyptával se malých čtenářů, co se jim v knihách líbí, rozebral statistiku četby dětí

u žáků s horším školním prospěchem a hledal mezi jejich četbou a vzděláváním souvislosti. Tak vznikla jeho drobná knížka *Čtenářský výzkum pražského dítěte* (Hodonín 1931). Svou metodu nazýval nenápadný rozhovor, když při vrácení knih se vyptával, zda se kniha líbila či nikoliv. Podobně zpracoval *Výzkum četby průmyslového dorostu* (Hodonín 1933), který výtěžil v době svého působení ve Zlíně. Tamní Baťova knihovna patřila k moderním svým volným výběrem a bohatou nabídkou. Navštěvovali ji především žáci tří ročníků Baťovy školy mladých mužů, kterých bylo na pět set a bydleli v závodních internátech. Ke svému výzkumu využíval knižní lístky, na kterých při vrácení si označoval oblíbenost knihy a z toho pak vyvozoval statistické závěry. Tímto způsobem získával jako knihovník dobrý přehled o knihovním fondu a se čtenáři mohl pracovat se znalostmi, jaká četba je pro ně nejvíc zajímavá. Těžiště četby u mládeže převažovalo v četbě amerického dobrodružného románu a detektivek, o další třetinu se dělil zájem mezi historickými romány včetně příběhů ze světové války a jen 10 % četby spočívalo v jiných novelách. Autor porovnával zlínský čtenářský průzkum s předchozím pražským a vyvodil z nich proměny zájmu o jednotlivé druhy četba vzhledem k věku mládeže, při které naučná literatura byla zcela okrajovou záležitostí. Dospěl k závěru, že četba je něčím významnějším než jen pouhou zábavou. Je pro mládež odpočinkem, rekreací a posilou pro život a práci. Své zájmy o výzkum četby přenesl také do *Časopisu pro psychologii a pedagogiku čtenáře*, kterého byl vydavatelem i redaktorem, vyšla ho však jen čtyři čísla v roce 1933.

Další oblastí, jak zaujmout čtenáře, se pro Jaroslava Freye staly literární mapy. Již v Hodoníně zpracoval velkou nástěnnou mapu českých zemí, která se stala podkladem soutěže čtenářů o tom, kde se odehrával děj některých knih. Podobně v pražské městské knihovně inicioval ve vestibulu umístění mapy *Literární místopis Moravy a Slezska* (vyšla tiskem, Brno 1933) s legendou vysvětlující, kteří spisovatelé a které

knihy se vztahují k jednotlivým místům. Podobně v roce 1937 vyšla *Literární mapa Čech*, kterou vydala pražská městská knihovna společně se Svazem knihkupců a nakladatelů a byla spojena s křížovkářskou soutěží. Mapy sledovaly nejen zvýšení zájmu o výpůjčky literatury v knihovnách, ale také její prodej v knihkupectvích. Tuto činnost se snažil popularizovat článkem *Literárně-propagační úkoly našich knihoven* (Osvětový věstník Podbrdsko, 1935) a tato topografická činnost měla své vyvrcholení v sestavení *Literárního místopisu země České a Moravskoslezské*, který Freyovi vydalo Státní nakladatelství v roce 1938.

V roce 1928 se podařilo řediteli Janu Thonovi dokončit výstavbu nové ústřední městské knihovny. Pojetí knihovny však bylo nešťastné, spíše by vyhovovalo odborné knihovně než lidové. Čtenář měl k dispozici zejména rozsáhlý tištěný katalog, podle kterého si mohl vybírat knihy. K tomu, aby se dostal ke knize a mohl si ji vypůjčit, ovšem hodina při návštěvě knihovny nestačila, neboť na množství čtenářů nestačil personál. Knihovna odebírala celou domácí knižní i časopiseckou produkci v mnoha výtiscích, ale náročná administrativa a vyhledávání knih ve skladištích bylo zdoluhavé jak pro čtenáře, tak pro knihovníky. J. Frey se stal organizátorem služeb půjčovny, ale moc nevymyslel. Snad jen výběrový regál v půjčovně s naučnou literaturou. K větším reorganizacím a tím urychlení provozu došlo v knihovně až po druhé světové válce.

Když v roce 1939 si městská knihovna nechala upravit autobus na pojezdnu knihovnu, stal se J. Frey jejím knihovníkem a objížděl s ním za čtenáři po pražských předměstích. V článku *Okresní pojezdne knihovny* (Osvětová Morava, 1939) takovou činnost propagoval, ale pražský první bibliobus zkonfiskovaly úřady pro potřeby vojska již po půl roce. Své zkušenosti popsal Jaroslav Frey v pamětech *Knihovnická kronika* (Praha 1967), ale v jeho vyprávění převažuje politika nad věcností. Naproti tomu nápady i výsledky jeho odborné práce v meziválečném období v mnohém svůj význam neztratily.

Alexandrijská knihovna sedm let od počátku arabského jara I.

Denisa Šimíčková

denisa.simickova@seznam.cz

Motto: „Zajímám se o budoucnost, protože v ní hodlám strávit zbytek života.“

Charlie Chaplin

Revoluční období arabského jara započalo ve většině arabských států na konci roku 2010, v Egyptě nastalo o rok později, přesněji 25. ledna 2011. Jednalo se o vlnu nepokojů, povstání a demonstrací, z jejichž následků se zasažené arabské země vypořádávají prakticky dodnes.

Alexandrijská knihovna v Egyptě se v době arabského jara musela vypořádat s mnoha extrémními situacemi, ať už se jednalo o korupční skandály, rabující demonstranty, stávkou zaměstnanců či mimořádně nízkou návštěvnost. Všechny tyto nepříjemné nesnáze jsou již zažehnány a tato přední kulturní, vzdělávací a vědecká instituce zaměřila veškerou svou snahu k uvědomění egyptské společnosti o demokratických hodnotách a lidských právech. Instituce chce obyvatele této překrásné země upozornit zejména na nebezpečí tkvící v rasismu, radikalismu či xenofobii. Knihovna aktivně bojuje proti extrémismu a násilí pomocí tzv. „kulturního boje“ spočívajícího například v pořádání různých akcí a konferencí na daná témata přednášenými intelektuály a významnými osobnostmi nejen z arabských zemí.

První významná konference¹ se konala v lednu 2015. Konferenci inicioval sám prezident republiky spolu s ministrem zahraničí. Konference se účastnilo více než 250 intelektuálů z 18 arabských zemí. Hlavním cílem setkání bylo vytvořit strategii založenou na zdravém rozumu a vyjádřit důležitost toho, aby arabské státy zůstaly sjednoceny, a to zejména s ohledem na tehdejší situaci, kdy musely všechny tyto země

čelit radikálům z různých teroristických organizací. Závěrečným usnesením konference se stalo prohlášení, které říká, že radikalismus je možné porazit za pomoci reformace proslovů jednotlivých národních náboženských vůdčích propagátorů, dále za pomoci reformy v kultuře, vzdělávacího systému a médií (svoboda slova není až tak svobodná, většina egyptského tisku patří vládě, či politickým stranám; soukromí vydavatelé nesmí znevažovat hlavu státu, vládu, ani zájmy země vůči zahraničí). Se zmiňovanými reformami v tak důležitých oblastech souhlasí i nejvyšší představitel islámu v Egyptě, muftí Ahmed el Tayeb z mešity Al-Azhar². Společně se stejnojmennou univerzitou, která k mešitě náleží, pořádá knihovna semináře zaměřené na problematiku postavení žen v muslimské společnosti. Konference měla u veřejnosti takový ohlas, že se na ni knihovna rozhodla navázat dalšími obdobnými konferencemi³, které pořádala v následujících letech 2016 a 2017.

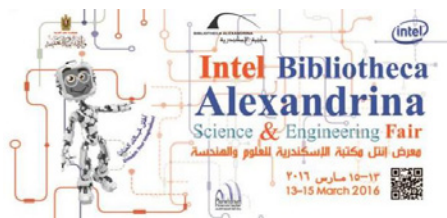
Změny v egyptské společnosti ovlivňující chod knihovny

V roce 2014 si zvolili občané Egypta nového prezidenta. Stal se jím voják z povolání s hodností maršála, bývalý vrchní velitel ozbrojených sil Egypta a ministr obrany a vojenské výroby, Abdel Fattah Al-Sisi. Sám Sisi inicioval sesazení bývalého prezidenta Muhammada Mursího

² V překladu: „Zářící mešita“

³ Konference nesly názvy „Nurturing Extremism: A Reading of the Measures of Intellectual Confrontation“ a „Future of Arab Societies: Changes and Challenges“

¹ Konference nesla název „Toward a Comprehensive Arab Strategy to Fight Extremism“

Logo vědecké soutěže Intel BASEF

vojenským převratem. Připomeňme, že Muhammad Mursí byl prvním demokraticky zvoleným egyptským prezidentem v občanských volbách v roce 2012.

Prezident republiky se automaticky stává do čela správní rady Alexandrijské knihovny⁴ a to do funkce jejího předsedy. Tímto činem se má zvýšit prestiž samotné instituce v očích veřejnosti a má ukázat, jak významnou institucí knihovna je nejen pro residenty Egypta, ale i pro okolní svět.

Korupční skandály, které knihovnu od počátku arabského jara provázejí, se dotkly také osoby tehdejšího zakládajícího ředitele knihovny doktora Ismaila Serageldina. Jeho vyšetřování trvalo téměř rok. Obvinění byl nakonec zproštěn a do vedení knihovny byl navrácen, nicméně v roce 2017 z funkce odstoupil, jelikož jeho pověst byla touto aférou značně poškozena. Novým ředitelem Alexandrijské knihovny byl 11. května 2017 jmenován prezidentem republiky doktor Mostafa el Feki. Bývalý ředitel však nadále zůstává členem správní rady knihovny a emeritním knihovníkem, takže se na chodu knihovny stále aktivně a zcela zasloužené podílí.

Doktor Mostafa el Feki je ostříleným diplomatem se značnými zkušenostmi na politickém i kulturním poli, které získal za své dosavadní velice úspěšné kariéry. Zastával mnohé pozice, byl například egyptským ministrem zahraničí, velvyslancem Egypta v Rakousku, Slovensku, Slovinsku a Chorvatsku, byl také právním poradcem Egypta v Novém Dillí či vicekonzulem

egyptské ambasády v Londýně. Dlouhé roky se věnoval také přednášení na prestižních univerzitách, ve vědeckých institucích a kulturních centrech po celém světě. Nějakou dobu působil jako profesor na Americké univerzitě v Káhiře, stal se ředitelem Egyptského institutu pro diplomatická studia a byl jedním ze zakladatelů Britské univerzity v Egyptě. Své bohaté znalosti v oblasti historie, politiky a mezinárodních vztahů zúročil ve formě publikování článků a knih, kterými obohatil arabský akademický svět.

Nejvýznamnější kulturně-vzdělávací akce

V letech 2013 a 2014 proběhly v prostorech planetária, které je neoddělitelnou součástí knihovny, dvě robotické olympiády⁵ určené pro egyptské žáky základních a středních škol ve věku 12 až 18 let.

V planetáriu již třetím rokem probíhá rovněž vědecká olympiáda pro studenty středních škol. Cílem této olympiády je poskytnout žákům zábavné vzdělávání na poli vědy, naučit je týmové práci pod vedením učitele – dohlázeatele, vyvinout u dětí dobré komunikační schopnosti tak, aby se nebály své nápady a názory říci nahlas a prosadit si je, dát dětem prostor pro vytvoření a přednesení vlastní prezentace. Každý soutěžní tým se skládá ze čtyř žáků a jednoho učitele. První fáze olympiády je věnována rozličným tématům, se kterými jsou studenti seznamováni pomocí interaktivních projekcí a dalších aktivit. V druhé fázi se utkávají jednotlivé týmy mezi sebou při odpovídání na otázky, jež se týkají právě témat, která jim byla v první fázi olympiády představena. První tři vítězné týmy získají za svou snahu pohár.

Naprostým unikátem je výukový časopis *SCIplanet*⁶, který planetárium vydává v online podobě, a to jak v arabském jazyce, tak v angličtině. Veškeré články v něm uveřejněné

⁵ „Robotheca Alexandrina Olympiad (RAO)”

⁶ Tento skvělý, čtivý časopis naleznete na: <https://www.bibalex.org/SCIplanet/en/Default>

⁴ „BA Board of Trustees”. BA = Bibliotheca Alexandrina

se zabývají odbornými tématy, jež mají v první řadě upoutat mladého čtenáře od 12 let, u kterého tak chtějí tvůrci časopisu vzbudit zájem o vědu a techniku, a to všechno zábavnou a čtivou formou. Podle vlastních zkušeností však mohou říci, že se do něj se zaujetím začte i dospělý, který si chce rozšířit obzory. Články jsou pojaty příjemnou čtivou formou a přibližují čtenáři vědeckou tematiku. Časopis vydává planetárium již desátým rokem, čtyřikrát do roka. Do roku 2013 byl tento časopis vydáván dvakrát ročně v tištěné formě jako newsletter. Planetárium vydává i různé publikace, které jsou určeny především pro dětské návštěvníky (omalovánky s obrázky s vědeckými náměty, různé doplňovačky, křížovky, rébusy a jiné zábavné čtení). Nesmíme zapomenout zmínit ani newsletter⁷, který je určen všem zájemcům o astronomii, pro něj je pravidelně pořádáno pozorování noční oblohy přímo z prostor planetária. Zaměstnanci planetária ve školním roce uskutečňují mnohé doprovodné programy pro studenty základních a středních škol se zaměřením na vědu. Workshopy, do kterých jsou studenti aktivně zapojeni, trvají okolo 60 minut a můžou probíhat jak v arabštině, tak angličtině, záleží na přání vyučujícího. Cílem je najít a prohlubovat v dětech a dospívajících jejich kreativitu a pomoci jim využívat ji v každodenním životě při získávání nově nabytých poznatků.

Letos se již podruhé konala na půdě knihovny vědecká soutěž s názvem *Intel BASEF*⁸, jenž je pořádána pro egyptské studenty ve věku 14 až 18 let. Soutěž se stala odrazovým můstkem pro mladé nadějně egyptské „vědátky a vynálezce“. Studenti díky této soutěži mohou prezentovat svoje nápady a tři nejlepší projekty jsou následně vyslány na mezinárodní soutěž *Intel ISEF*⁹, která se koná každý rok v květnu v USA, kde s nimi reprezentují Egyptskou republiku.

Plakát robotické soutěže

Této mezinárodní soutěže se účastní přibližně 1 700 vybraných studentů z celého světa, kteří, jak již bylo řečeno výše, uspěli ve státním kole. Hlavní cenou soutěže je výhra 75 tisíc amerických dolarů, druhý a třetí vědátor je oceněn 50 tisíci dolary. Ani ostatní účastníci však nepřijdou zkrátka. 400 dalších nejlepších účastníků získá stipendia a peněžní ceny za svůj inovativní výzkum prezentovaný v soutěži. Jsou poskytnuty také granty pro školy vítězných účastníků. Celkem jsou rozdány ceny v hodnotě 4 milionů amerických dolarů.

Pro zajímavost můžeme uvést, že v roce 2013 získala Bibliotheca Alexandrina od Evropské unie dvouletý grant¹⁰ na částku 1 milion eur, jež má v Egyptě podpořit kulturní rozmanitost a tvořivost. Hlavním cílem grantu je navrhnout koncepci kulturní národní politiky, podpořit kulturní a umělecké vzdělávání zejména mladých nadějných studentů, chránit a prosazovat rozmanitost různých kulturních postojů a projevů v zemi.

⁷ Newsletter nese název „Cosmic Horizons: an Astronomy and Space Newsletter“

⁸ „Intel Bibliotheca Alexandrina Science and Engineering Fair“

⁹ „Intel International Science and Engineering Fair“

¹⁰ Grant s názvem „Cultural Diversity and Creativity in Egypt“

Dělám, co musím – Rozhovor s Vendulou Chalánkovou

Radim Kopáč

radimkopac@volny.cz

Jedna z nejvýraznějších postav současné české výtvarné scény, zejména komiksu. Narodila se v roce 1981 v Přerově. Pracuje jako textilní výtvarnice, designérka, malířka, komiksová kreslířka a scenáristka. Vystudovala Fakultu výtvarných umění v Brně. Publikovala komiksy Žít jako kaskadér (2005), Cukr a počasí (česky a anglicky, 2009) a Proč nejsi jak chlapi v práci, vole? (2015). „Ušila“ autorské publikace O Červené karkulce (2009), O perníkové chaloupce (2011) a Vyšívání pohádky (2015). Ilustrovala knížky Kühnova dětského sboru Zpívejte s námi I, II (2015, 2017), Kryštofa Kopáče Dnes dítě (2016), Adély Souřalové Péče na prodej (2017) a Ondřeje Elbela Objekt Julek (2018). V letech 2009 a 2010 byla členkou kapely Muženy. Pod hlavičkou Zvrhlý vkus se věnuje výrobě módních doplňků a hraček. Představuje se na stránce <http://vendulachalankova.cz>.

Nedávno v Praze skončila Vaše první retrospektiva. Dala jste jí název Au!. Umění bolí?

V případě výstavy Au! se nedá mluvit o retrospektivě. Celkově bych se slovu retrospektiva ve svém věku bránila. Ve Ville Pellé šlo o výběr prací za poslední tři roky, které až na pár výjimek nebyly v Praze ještě nikdy k vidění. Sedmadvacet věcí vzniklo speciálně přímo pro výstavu. Název Au! byl takový mnohoznačný a mnohovýznamový, jak poznamenal kurátor výstavy Radek Wohlmuth, stejně jako je mnohovýznamová i moje práce. A umění mě nebolí. Naopak, je to pro mě stále jedna z oblastí života, kde jsem cele svobodná.

Na výstavě byly k vidění jak Vaše tragikomiksy nebo kolážované ilustrace, tak velká monochromní plátna, navlečená do konceptuálního rámu. Jaký je společný jmenovatel?

Byla jsem ráda, že se Villa Pellé zaměřuje i na dětskou ilustraci, a mohla jsem tedy ilustrace vystavit společně s volnou tvorbou. Monochromní plátna byla zastoupena v sérii Akustických panelů. Zde jde o věc, kterou jsem poprvé

viděla v obchodě s nábytkem svého kamaráda Dana. Myslela jsem si, že jde o umění, ale Dan mi vysvětlil, že je to věc, kterou si lidé pořizují domů, do moderního interiéru, kde je vše vestavěné a špatně se jim tam nese zvuk. Tedy je to věc, která nahrazuje obraz. Přemalováním akustického panelu na plátno mu vrátím znovu funkci obrazu, ale i ponechávám funkci akustického panelu. Společný jmenovatel pak bude, že mě tvorba ilustrací i obrazů nesmírně baví.

Jste z Troubek, žijete v Brně. Proč první velká výstava v Praze?

Tato výstava byla avizovaná jako doposud moje největší výstava v Praze. To bylo dáno zejména prostorem Villy, která je několikapatrová. S nabídkou výstavy se mi ozvali asi před rokem dvěma, a od té doby se vše domlouvalo a připravovalo.

Očekávala jste od té výstavy něco? Čekáte vůbec něco od své výtvarné práce: že Vás uživí, že Vás proslaví? Anebo prostě děláte, co musíte, a to ostatní je Vám putna?

Mně se do té výstavy ve Ville nejdřív nechtělo, pak jsem se těšila, pak jsem se bála, a pak, když už

bylo vše nainstalované, jsem se radovala. Dělam, co musím. Snažím se dělat, co nejlépe umím.

Vyrábíte ještě tragikomiksy? Neomrzely, nevyčerpaly se po těch zhruba patnácti letech?

Tragikomiksů jsem letos vyrobila deset. Ovšem náměty pro ně jsem sbírala posledních pět let. Náměty si průběžně zapisuji a zpracovávám jen jednu za čas. Není to tedy žádná nadprodukce. Ono se s časem vytříbí, co mám zpracovat a co už ne.

Pořád platí, že pro ně berete náměty ze svého života nebo ze životů svých přátel?

Ano.

Podílela jste se na právě vydané knize *Objekt Julek*, věnované památce disidenta Julia Vargy. Trochu jste tu proměnila svůj výraz.

Jako by Vám najednou vedl ruku Scott Adams, autor slavného *Dilberta*...

To byl první komiks zpracovaný podle daného scénáře. Autorem je Ondřej Elbel a jeho zadání bylo dost jasné: Vše má být černobílé s použitím červené barvy. Tuto linkovou kresbu používám v přípravných skicách skoro ke všem svým vystřižovaným věcem. Ovšem ještě jsem s ní netvořila nic finálního.

Máte v komiksu nějaké inspirace? Oblíbené autory, oblíbená díla?

V komiksu to mám dost vyhraněné a orientované na české autory. A to konkrétně na dva,

kteří zůstávají mými favority: Kakalík a Petr Pavlán.

Pracujete často na zakázku. Nezužuje Vám to prostor, nemusíte se omezovat?

Zakázky mi přicházejí krásné. Taky zadavatelé znají mou práci, což je výhoda. Sama se pak snažím, aby každá kniha měla ilustraci

nějakým způsobem posunutou, speciální k danému tématu. Posouvám techniku i vizuální podobu postav. Před prací na poslední knize jsem poprvé navštívila veletrh dětské knihy v Boloni, kam mě vyvezla moje kamarádka a zároveň moje nejdouhodobější spolupracovnice na knihách Verunka Kopečková. Byl to pro mě veliký zážitek. A snad se to na nové knize projevilo.

Co chystáte?

Ta nová kniha je průvodce pro děti po funkcionalistickém Brně. Jde o čtyři příběhy, čtyři různé ilustrátory a čtyři různá témata. Další věcí, kterou připravujeme, je animovaný film o Leoši Janáčkovi; jde o druhý díl, ten první je ke zhlédnutí na www.leosjanacek.eu. A dál dvě výstavy: jednak *Kdo se rád dívá...* v Krajské galerii výtvarného umění ve Zlíně (potrvá do 9. září), jednak přehlídka českého a německého komiksu v Goethe Institutu v Praze (do 27. července). A příští týden se chystám s dílnou pro děti do Brém k výstavě *12 světů*, která nám teď putuje po světě...

Habent sua fata libelli, aneb kartotéka MZK očima nordisty

Miluše Juříčková

jurickov@phil.muni.cz

V Moravské zemské knihovně jsou poklady, které nás, její návštěvníky a uživatele, provází životem rok za rokem. Osobně pamatuji šerý dávnovek, kdy byla hlavní brněnská knihovna umístěna na Moravském náměstí. Vcházelo se do ní také po schodech, vstup však nebyl zdoben aluzí Komenského Labyrintu světa (často si sama pro sebe představuji, že je to město Brno v perspektivě věčnosti), ale kubistickými plastikami v nadživotní velikosti. Ve srovnání s dnešní velkorysou budovou byly tehdejší prostory velmi stísněné a já z dnešní perspektivy moc nechápu, jak mohl být provoz spolehlivě zajištěn. Faktem však je, že zajištěn byl, a to s velkou obětavostí, koneckonců už od dob meziválečných. Ano, tam docházeli otcové zakladatelé našich univerzitních oborů, například páni profesori Antonín Beer a Leopold Zatočil. Tam si posluchači půjčovali odborné knihy, pokud je neměli v tehdejších legendárních seminárních knihovnách přímo na fakultě.

V Moravské zemské a univerzitní knihovně pracoval v třicátých letech i knihovník a divadelní kritik Pavel Fraenkl (1904 Hradec Králové – 1986 Oslo). Aby zachránil holý život, uprchl za dramatických okolností do emigrace, a bylo to právě Norsko, které mu dalo naději na novou existenci. Přesto záhy sdílel osud norských Židů – byl deportován do Osvětimi. Stal se obětí mučení a „lékařských pokusů“; fyzické i psychické následky si nesl po celý život. Po vlce se rozhodl, že už se do Československa nevrátí. Působil na univerzitě v Oslo, stal se členem literární sekce Norské královské akademie nauk. Jeho děti a vnuci už dnes češtinu, kterou Pavel Fraenkl tak miloval, neznají.

Fraenkl zažil na vlastní kůži čistky, které proběhly po březnu 1939 na lidech. V MZK jsou však dodnes k nalezení stopy po čistkách na knihách.

Ve starém lístkovém katalogu, který je dnes již samozřejmě plně převeden do digitalizované podoby, existuje řada kartiček s německými a českými překlady rozsáhlého díla norské spisovatelky Sigrid Undsetové. Jsou psány ručně, ale u všech předválečných titulů této autorky je v pravém horním rohu razítko. Razítko s jediným slovem: GESPERRT – tedy: uzamčeno, ne k volnému použití, jinými slovy „zakázáno půjčovat“. Ano, autorka historických románů, jež patřily k nejoblíbenějším jak v Německu, tak v Československu, byla totiž za okupace na indexu zakázaných. Nositelka Nobelovy ceny vystupovala od poloviny třicátých let proti nacismu a diktátorským režimům. V Norsku se účastnila veřejné debaty s Knutem Hamsunem, po válce odsouzeném za kolaboraci s německou okupační mocí a ideologií. Undsetová sama byla nucena uprchnout z okupované vlasti, dlouhé roky trávila v emigraci v USA. Její knihy byly v Německu zcela vyřazeny z knihoven – u nás byly, jak vidíme, zneškodněny v depozitáři.

Přiznávám, že mi připadá až dojemné, kolik kulturněhistorických kontextů prosvítá z každého pečlivě napsaného knihovního záznamu. Opakovaně je uveden Karel V. Rypáček (1885–1957), který se českým překladům Sigrid Undsetové věnoval nejsystematičtěji, a to v letech, kdy odešel z Prahy do Bratislavy, kde působil jako publicista; podzim života strávil u příbuzných v Brně. Slavnou trilogii *Kristina Vavřincová* přeložil Emil Walter (1890 Praha – 1964 Uppsala), který byl ve Skandinávii řadu let jako diplomat a po roce 1948 si ji zvolil za svůj svobodný domov. Na lístcích je uvedeno, že překlady vycházely u Ladislava Kuncíře, jehož životní a nakladatelské heslo „Non deserit alta“ (Neopouští výšiny) pomohlo na svět mnoha krásným knihám. Následkem

hospodářské krize byla všechna jeho nakladatelská práva převedena do nově vzniklého „Vyšehradu,“ i o tom podávají kartotéční lístky zprávu.

A proč jsem vás pozvala k nahlédnutí do kartotéky MZK očima nordisty? Třeba proto, že svoboda, se kterou dnes všichni tak samozřejmě přistupujeme k informacím a knihám krásným nebo užitečným, vlastně

samozřejmě není. S přibývajícimi roky vlastní životní cesty s knihovnou i mimo ni se mi zdá, že je to privilegium.

Miluše Juříčková (nar. 1956), odborná asistentka na Ústavu germanistiky, nordistiky a nederlandistiky na FF MU v Brně, je rytířkou Norského královského řádu za zásluhy.

GESPERT

Undset, Sigrid

Sigrid Undsetová *Horící lavě (Díl I. a II.)* Přeložil K. V. Rypáček.

V Praze, Ladislav Kuncic, 1932.

720 [5] s. 80

Všejemným obalem.

o: Knihy nové doby [71105] [8v.] 29.

S

Všechno, 27.5.30.

17. 8. 30.

GESPERT

Undset, Sigrid

Sigrid Undsetová *Kristina Vartinecova* Přeložil Emil Walter.

Praha, Ladislav Kuncic, 1931-1936

5 v. 8

(Pr. 1. Kuncic). 1931. 445, [2] s. 2 yll.

(Tr. 2. Pam). I. část 1. 7 1932. 364, [2] s. 2 yll.

(Tr. 3. Kuncic). (část 1.) 1935. 364, [2] s. 2 yll.

(Tr. 3. Kuncic). (část 2.) 1936. 364, [2] s. 2 yll.

o: Knihy nové doby [71105] m. 27, 18, [28a]

S

Barvit 45 Kč. w. p. 1. 30. - 1. 2. 30. - 1. 3. 34. 50 (Všechno) - 1. 4. 31.

Pojďte s námi do knihovny

Jižní Morava čte

Již třetím rokem vyhlašujeme literární,
výtvarnou a audiovizuální soutěž pro děti
ve věku 4–15 let, tentokrát na téma

„Moje obec – moje město – můj kraj za 100 let“.

Více informací ve Vaší knihovně a na www.jiznimoravacte.cz
nebo na Facebooku .

Mediální partneři

Jihomoravský kraj

Městská
Knihovna
Břeclav

Spolufinancováno Jihomoravským krajem